

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJA, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
PIRMSSKOLAS UN SĀKUMIZGLĪTĪBAS NODAĻA

**DIVSKAŅU IZRUNAS SEKMĒŠANA
LATVIEŠU VALODĀ 5 – 6 GADUS VECIEM
MAZĀKUMTAUTĪBU BĒRNIEM
PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ**

KVALIFIKĀCIJAS DARBS

Autore : Laura Harisova
Stud. apl. lh18013

Darba vadītāja:
asoc.prof. *Dr.paed.* Baiba Kaļķe

RĪGA

2021

ANOTĀCIJA

Kvalifikācijas darba tēma ir “Divskaņu izrunas sekmēšana latviešu valodā 5 – 6 gadus veciem mazākumtautību bērniem pirmsskolas izglītības iestādē”.

Darba mērķis ir izpētīt un praktiski pielietot metodes un metodiskos materiālus, ar kuru palīdzību pedagogi var sekmēt divskaņu izrunu 5 – 6 gadus veciem mazākumtautību bērniem.

Darbā izmantoti literatūras un elektroniskie informācijas avoti, ar kuru palīdzību tika analizēti teorētiskie aspekti par 5 – 6 gadus vecu bērnu vecumposma iezīmēm, to valodas apguvi, kā tiek apgūta latviešu valoda pirmsskolas izglītības iestādēs un tika atrastas metodes, ar kuru palīdzību var sekmēt divskaņu izrunu latviešu valodā.

Darba teorētiskajā daļā ir veikta avotu un literatūras analīze, aprakstot 5 – 6 gadus vecu bērnu personības attīstības raksturojumu, latviešu valodas apguvi mazākumtautību bērniem pirmsskolas izglītības iestādē, 5 – 6 gadus vecu bērnu valodas attīstības raksturojumu, cēloņus nepareizai divskaņu izrunai 5 – 6 gadus veciem bērniem, metodiskos paņēmienus divskaņu izrunas sekmēšanai 5 – 6 gadus veciem mazākumtautību bērniem pirmsskolas izglītības iestādē.

Darba praktiskajā daļā ir izmantoti dažādi metodiskie paņēmieni divskaņu izrunas sekmēšanai latviešu valodā. Izmantojot dažādus metodiskos paņēmienus, tika veikta arī pedagogiskā novērošana, lai izprastu, kuri metodiskie paņēmieni sekmē divskaņu izrunu latviešu valodā.

Darbs sastāv no 3 nodaļām un 8 apakšnodaļām, 31 pielikuma, kopā veidojot 85 lappuses.

Atslēgvārdi : Bilingvālā izglītība, mazākumtautību bērni, divskaņu izruna.

ANNOTATION

The topic of the qualification paper is “Promotion of two-vowel pronunciation in Latvian for 5 – 6-year-old minority children in a pre-school educational institution”.

The aim of the work is to study and practically apply methods and methodological materials, with the help of which teachers can promote the two-vowel pronunciation of 5 – 6-year-old minority children.

Literature and electronic information sources were used in the work, with the help of which the theoretical aspects of the age characteristics of 5–6-year-old children, the acquisition of the Latvian language in pre-school educational institutions were analyzed and methods were found to promote two-vowel pronunciation in Latvian language.

In the theoretical part of the work, the analysis of sources and literature is performed, describing the characteristic development of 5–6-year-old children, Latvian language acquisition for minority children in preschool, characteristic of 5–6-year-old language development, causes of mispronunciation in 5–6-year-old children, methodological techniques for the promotion of two - vowel pronunciation for 5–6-year-old minority children in a preschool educational institution.

In the practical part of the work, various methodological techniques have been used to promote two-vowel pronunciation in the Latvian language. Using various methodological techniques, pedagogical observation was also carried out to understand which methodological techniques promote diphthong pronunciation in the Latvian language.

The work consists of 3 chapters and 8 subsections, 31 appendices, making a total of 85 pages.

Keywords: Bilingual education, minority children, consonant pronunciation

SATURS

ANOTĀCIJA	2
ANNOTATION	3
SATURS	4
IEVADS	5
1. TEORĒTISKIE ASPEKTI PAR LATVIEŠU VALODAS APGUVI 5 – 6 GADUS VECIEM MAZĀKUMTAUTĪBU BĒRNIEM PIRMSSKOLAS IESTĀDĒ	8
1.1. 5 – 6 gadus vecu bērnu personības attīstības raksturojums	8
1.2. Latviešu valodas apguve mazākumtautību bērniem pirmsskolas izglītības iestādē	9
1.3. 5 – 6 gadus vecu bērnu valodas attīstības raksturojums	14
1.4. Cēloņi nepareizai divskaņu izrunai 5 – 6 gadus veciem bērniem	16
2. METODISKIE PAŅĒMIENI DIVSKAŅU IZRUNAS SEKMĒŠANAI LATVIEŠU VALODĀ 5 – 6 GADUS VECIEM MAZĀKUMTAUTĪBU BĒRNIEM PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ	20
3. EMPĪRISKAIS PĒTĪJUMS PAR DIVSKAŅU IZRUNAS SEKMĒŠANU LATVIEŠU VALODĀ 5 – 6 GADUS VECIEM MAZĀKUMTAUTĪBU BĒRNIEM PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ	26
3.1. Pētījuma organizēšana un izmantotās pētījuma metodes	26
3.2. Sākuma novērojums pētāmās grupas bērniem par divskaņu izrunu latviešu valodā	29
3.3. Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība divskaņu izrunas sekmēšanai latviešu valodā	33
3.4. Pedagoģiskā pētījuma rezultāti	44
SECINĀJUMI	50
PRIEKŠLIKUMI	51
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	52
PIELIKUMI	54

IEVADS

Vairāku valodu apgūšana bagātina cilvēka personību, paver durvis plašākam pasaules redzējumam un saziņai ar dažādu valstu pārstāvjiem, kā arī cilvēks kļūst konkurētspējīgāks turpmākajā dzīvē, zinot vairāk nekā vienu valodu. Mūsdienu straujajā ikdienā tam ir liela nozīme, kas paver plašākas iespējas tālākās izglītības iegūšanā, darba meklējumos, kā arī var noderēt, lai paplašinātu izaugsmes iespējas (LAT2, mācību metodikas izdevumu sērija, 2001).

Īpaši svarīgi tas ir cilvēkiem, kuru dzimtā valoda atšķiras no majoritātes valodas. Latvijā tiesības uz izglītības iegūšanu ir ikvienam Latvijas valsts iedzīvotājam (Izglītības likums, 1999). Pirmsskolas un vispārējās izglītības iestādēs, izglītību iegūst valsts valodā (Izglītības likums, 1999). Latvijā valsts valoda ir latviešu valoda (Valsts valodas likums, 2000). Tāpēc, lai ikviens bērns iegūtu pietiekamas zināšanas turpmākās izglītības iegūšanā latviešu valodā, pirmsskolas izglītības pakāpē pastiprināta uzmanība tiek pievērsta latviešu valodas apguvei mazākumtautību bērniem (Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem, 2019). Arī vadlīnijas nosaka, ka pirmsskolas izglītības pakāpē, latviešu valodas apguve jāsekmē ikdienas, integrētā mācību procesā un savstarpējā saskarsmē, atbilstoši bērnu attīstībai (Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem).

Mazākumtautību bērni ir citas nacionalitātes bērni un viņu dzimtā valoda atšķiras no valsts valodas. Vairums mazākumtautību bērni pirmsskolas izglītības iestādēs Latvijā ir krievu tautības. Taču pēdējo gadu laikā arvien biežāk no ārvalstīm atgriežas latviešu ģimenes, kuru bērni tās mītnes zemē jau ir iemācījušies šīs valsts valodu, līdz ar to pedagogiem vēl rūpīgāk jāplāno savs darbs tā, lai šie bērni spētu arvien ātrāk iekļauties Latvijas izglītības sistēmā un apgūtu latviešu valodu tā, lai spētu turpināt apgūt izglītības saturu (Anspoka, 2013).

Mūsdienās, kad vecāki apzinās valsts valodas nozīmīgumu un nepieciešamību tālākās izglītības iegūšanā, mazākumtautību bērnus piesaka nevis grupās vai izglītības iestādēs, kuras strādā pēc mazākumtautību programmas, bet arī pirmsskolas izglītības iestādēs, kuras strādā pēc vispārējās pirmsskolas izglītības programmas tāpēc, lai bērni jau no 1.pakāpes pirmsskolas izglītības iestādē, padziļināti apgūtu latviešu valodu, jo šādās grupās visas dienas garumā pedagogi un bērni sarunājas latviešu valodā, grupu apmeklē bērni, kuru dzimtā valoda ir latviešu.

Pedagogiem, kuri strādā ar mazākumtautību bērniem, būtiskākais ir, lai bērni ikdienā dzird un caur bērnu vadošo darbību – rotaļdarbību - apgūst literāri un gramatiski pareizu latviešu valodu.

Darba autore, strādājot ar mazākumtautību bērniem, ir ievērojusi, ka lielākās grūtības parasti sagādā tieši divskaņu pareiza izruna. Autore ir novērojusi, ka arī skolas vecuma bērni mēdz nepareizi izrunāt divskaņus, visticamāk tāpēc, ka pirmsskolas vecumā nav pilnvērtīgi apguvuši to pareizu izrunu. Tāpēc darba autore uzskata, ka pedagogu lielākais uzdevums ir ar dažādiem vingrinājumiem aktivizēt bērnu artikulācijas aparātu latviešu valodas skaņu izrunai, kā arī ar dažādu rotaļu, didaktisko spēļu, pasaku un citu metožu palīdzību sekmētu divskaņu izrunu.

5 – 6 gadu vecumposms ir tas, kad bērniem ir nostiprinājusies fonemātiskā dzirde, viņi spēj izrunāt, saklausīt un atšķirt skaņas, kā arī šis ir laiks, kad bērniem ir nostiprinājusies dzimtās valodas izjūta. Šajā vecumā bērni ar lielu vēlmi un zinātkāri vēlas apgūt vēl nezināmo, tas attiecas arī uz valodas gramatisko uzbūvi, līdz ar to šis ir piemērotākais laiks divskaņu izrunas sekmēšanai (Celitāne, 2007).

Tāpēc, apzinoties problēmas aktualitāti, darba autore ir izvēlējusies **kvalifikācijas darba tematu** : “Divskaņu izrunas sekmēšana latviešu valodā 5 – 6 gadus veciem mazākumtautību bērniem pirmsskolas izglītības iestādē”.

Pētījuma mērķis : Izpētīt un praktiski izmēģināt, kā sekmēt divskaņu izrunu latviešu valodā 5 – 6 gadus veciem mazākumtautību bērniem pirmsskolas izglītības iestādē.

Pētījuma jautājums : Kā sekmēt divskaņu izrunu latviešu valodā 5 – 6 gadus veciem mazākumtautību bērniem pirmsskolas izglītības iestādē?

Pētījuma objekts : Pedagoģiskais process pirm skolā.

Pētījuma priekšmets : 5 – 6 gadus vecu bērnu divskaņu izruna.

Pētījuma uzdevumi :

1. Veikt 5 – 6 gadus vecu bērnu vecumposma īpatnību un valodas apguves raksturojumu.
2. Izzināt, kā latviešu valodu apgūst mazākumtautību bērni pirmsskolas izglītības iestādē.
3. Izpētīt un analizēt metodiskos materiālus un paņēmienus, ar kuru palīdzību var sekmēt divskaņu izrunu mazākumtautību bērniem pirmsskolā.
4. Veikt empīrisko pētījumu par divskaņu izrunas sekmēšanu 5 – 6 gadus veciem mazākumtautību bērniem, izmantojot pedagoģisko novērošanu un pedagoģisko izmēģinājuma darbību.

Izmantotās pētījuma metodes :

1. Literatūras analīze.
2. Avotu (dokumentu) analīze.
3. Bērnu spēju sākuma novērtējums un novērtējums empīriskā pētījuma beigās.
4. Empīriskā – pedagoģiskā izmēģinājuma darbība un pedagoģiskā novērošana.

5. Iegūto rezultātu analīze.

Pētījuma bāze : X novada pirmsskolas izglītības iestādes 3 posma 16 vienas grupas, kurā realizē mazākumtautību pirmsskolas mācību grupu.

1. TEORĒTISKIE ASPEKTI PAR LATVIEŠU VALODAS APGUVI 5 – 6 GADUS VECIEM MAZĀKUMTAUTĪBU BĒRNIEM PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ

1.1.5 – 6 gadus vecu bērnu personības attīstības raksturojums

Pirmsskolas izglītības iestādē 5 – 6 gadus veci bērni uzsāk obligāto sagatavošanu skolai. Pēc pirmsskolas izglītības mācību programmas, 5 – 6 gadi atbilst 3. pirmsskolas izglītības posmam (Pirmsskolas mācību programma, 2019).

5 – 6 gadu vecums tiek uzskatīts par pārejas periodu bērnu attīstībā. Bērnam pašam veidojas savs domāšanas stils, bērns ir kļuvis līdzsvarotāks. Šajā vecumā nobriest arī bērna intelektuālā un emocionālā attīstība, līdz ar to bērns daudz veiksmīgāk spēj savaldīt un paskaidrot savas emocijas, konkrētāk izsaka savu gribu un viedokli. Sešus gadus vecam bērnam nervu sistēma un smadzeņu funkcijas ir pilnveidojušās, tāpēc tieši šajā vecumā var sākt bērna sagatavošanu skolai, jo bērns spēs uztvert un atcerēties nepieciešamo zināšanu daudzumu (Grīnvalde, 2010).

Bērnam šajā vecumā ir labi attīstījusies koordinācija. Viņš spēj pats apgērbties un noģērbties, prot atvērt un aizvērt rāvējslēdzējus, turpina apgūt vai jau pilnībā ir apguvuši prasmi aizsiet šņores, patstāvīgi atpogā un aizpogā pogas. Ir labi attīstīti gan ķermeņa muskuļi, gan pirkstu sīkā muskulatūra. Patstāvīgi darbojas ar šķērēm, griežot pat sarežģītas formas. Bērns šajā vecumā ir veikli un izveicīgi. Spēj saskatīt sīkus priekšmetus lielā attālumā un skatienu koncentrēt uz vairākām sīkām lietām vienlaicīgi (Grīnvalde, 2010).

5 – 6 gadus vecs bērns jau ilgāk spēj noturēt uzmanību uz kādu konkrētu darbību un viņa uztvere ir attīstījusies tik tālu, lai spētu apgūt daudz jaunas prasmes, piemēram, rakstītprasmi, lasītprasmi (Grīnvalde, 2010).

Aizvien svarīgāk bērnam kļūst apliecināt un pierādīt sevi kā neatkarīgu un patstāvīgu cilvēku. Aktīvāk attīstās sava “Es” izzināšana apkārtējā pasaulē, sevis uztveršana un izzināšana. Turpinās veidoties bērna pašapziņa, tāpēc jebkurā vecumā bērnam ir svarīgi, ka viņa darbību pamana un pozitīvi novērtē pieaugušais, jo arī tas sekmē pozitīvu pašapziņas veidošanos. Pēc Z.Freida domām šis ir izšķirošais vecums bērna patstāvīguma tapšanā (Freids, 1997).

5 gadu vecumā bērns apzinās sevi kā zēnu vai meiteni, sāk vairāk interesēties par otru dzimumu. Šis ir brīdis, kad jāpievērš pastiprināta uzmanība bērna tikumiskajai un morālajai audzināšanai. Vēlams būtu ar bērnu runāt par dažādām tēmām, kuras ir būtiski savlaicīgi izskaidrot, piemēram, ar ko atšķiras zēns no meitenes. Šajā vecumā bērns sāk saprast un veidot savas vērtības.

E.Eriksons izdala astoņus bērna dzīves posmus, kur 5 gadus vecs bērns iekļaujas 3. stadijā. Viņš iezīmē, ka šajā stadijā bērns prot brīvi pārvietoties, iekļaujas darbībās, situācijās, modelējot dzīves situācijas. Svarīgākais šajā laikā ir ļaut bērnam būt pašam, pašam izdarīt izvēles, neapslāpēt bērna fantāziju un atbildēt uz viņam interesējošiem jautājumiem. Svarīgas ir tāpēc, lai bērnā nerastos vainas apziņa par sevi un lai nerisinātu bērnos agresivitāti un atriebību. Sešus gadus vecs bērns tiek iekļauts 4. stadijā, kurā bērnam parādās interese par lietu uzbūvi, kā arī interesē mācību process. Arī šajā vecumā ir ļoti svarīgi dod iespējas bērnam meistarot, darboties, attīstīt prasmes, jo tad bērns sāk iztēloties sevi kā noteiktu profesiju pārstāvi (Eriksons, 1998).

Vēl joprojām galvenā darbība šajā vecumā ir rotaļa. Savā ikdienas darbībā bērni vairāk izmanto:

- rotaļas ar eksperimentiem,
- sižeta lomu rotaļas, kur bērnu darbība ļoti līdzinās pieaugušajiem,
- dramatisācijas rotaļas,
- rotaļsspēles,
- rotaļas ar noteikumiem,
- šajā vecumā bērns sāk izprast, ka jebkurā spēlē būs uzvarētājs un zaudētājs, pieņemt zaudējumu (Dzintere, Stangaine, 2005).

1.2. Latviešu valodas apguve mazākumtautību bērniem pirmsskolas izglītības iestādē

Valodas apguve nesākas ar burtu un skaņu attiecību noskaidrošanu, drukāto un rakstīto burtu atpazīšanu un rakstības sekmēšanu, lasītprasmes apgūšanu. Ļoti svarīga ir pedagoga pozitīvas emocionālās vides izveidošana (Valodu mācīšanās pirmsskolā un sākumskolā, 2013). Tas, kā pedagogs bērnus sagaida, kā ar viņiem sarunājas, kā iesaistās kopīgās rotaļās, atstāj ļoti lielu iespaidu uz bērniem. Pedagogam viens no svarīgākajiem uzdevumiem ir spēt saprast bērnu jebkurā vecumā un prast pacelties līdz bērna domāšanas līmenim. Pedagogs, kurš spēs kopā ar bērniem priecāties par dažādiem ikdienišķiem sīkumiem, rosinās vairāk uzticēties, un bērni jutīsies daudz drošāk. Darbojoties kopā ar šādu pedagogu, bērniem arī rodas lielāka vēlme darboties un apgūt ko jaunu (Kaņepēja, 2012). Tad, kad bērni gūst prieku un jūtas emocionāli pasargāti, viņi apgūst daudz vairāk.

Valodas centrā jābūt brīvi pieejamiem materiāliem, kuri palīdzēs sekmēt bērniem latviešu valodu.

Bērnām interesantas, domāšanu un iztēli rosinošas “runājošās sienas” izveidošana arī ir liels palīgs valodas apgūšanai. Tās vajadzētu veidot tā, lai bērnam rastos jautājumi, uz kuriem pedagogs varētu atbildēt latviešu valodā.

Pedagogam, kurš palīdz bērniem apgūt otru valodu, ir līdzvērtīgi jāzina gan bērna dzimtā valoda, gan latviešu valoda. Ja pirmsskolas izglītības iestāde ir pirmā vieta, kur bērns dzird latviešu valodu, tad noteikti pedagogam ir jābūt gatavam tam, ka bērns sākumā izmantos dzimto valodu saziņā. Tāpēc pedagogam ir nozīmīgi zināt abas valodas, lai spētu uztvert bērna teikto dzimtajā valodā un pēc tam to pārtulkot latviešu valodā, tādējādi paplašinot bērna vārdu krājumu un turpmāk to izmantojot aktīvajā runā. Pārtulkošanai jābūt normas robežās, aizrauties nevajadzētu. Drīzāk pēc iespējas vairāk samazināt šo palīdzību, jo bērni ļoti ātri saprot to, ka pedagogs varēs arī pārtulkot un necentīsies ātrāk apgūt valodu (Beikers, 2002).

Divu valodu apgūšana vienlaicīgi nav viegls process bērniem, taču profesionāla pedagoga vadībā, kurš ieklausās bērnos, ņem vērā viņu vajadzības, kā arī ar valodu iepazīstina un palīdz apgūt bērniem saistošā veidā, bērnos var izraisīt lielu interesi par valodas mācīšanos un līdz ar to šis process kļūst jēgpilns (Anspoka, 2013).

Bērns otru valodu apgūst tieši tāpat kā dzimto, bez jebkādam gramatikas zināšanām, atdarinot pieaugušos (Celītāne, 2007). Darba autore, darbā ar pirmsskolas vecuma bērniem ir novērojusi, ka bērni vēro un klausās, kādā intonācijā runā pieaugušais, kādu mīmiku un žestus izmanto un mēģina dzirdētās skaņas un redzētās mutes kustības atdarināt. Tāpēc darba autore uzskata, ka pats svarīgākais ir, lai bērni pirmsskolas izglītības iestādē latviešu valodu dzirdētu

visas dienas garumā un katru dienu, jau no 1.pirmsskolas izglītības vecumposma. Svarīga loma ir arī pedagoga bagātīgam vārdu krājumam un izteiksmīgai runas prasmei.

Lai bērni dzirdētu visas skaņas un to pareizu izrunu latviešu valodā, vārdi ir jāizrunā lēnām, kārtīgi un izteiksmīgi izrunājot katru skaņu vārdā. Īpaši svarīgi tas ir sākot apgūt latviešu valodu, jo 5 – 6 gadu vecumā, kad bērni sāk apgūt divskaņus, viņiem vieglāk būs atpazīt tos tieši tāpēc, ka jau iepriekš būs dzirdējuši kā tie skan dažādos vārdos (Anspoka, 2013).

Č. Celitāne savā grāmatā “Otrās valodas apguve” valodas mācīšanos iedala 3 lielos posmos:

- 1. posms ir valodas saprašana. Šajā posmā bērni klausās valodu, uzkrāj nepieciešamo vārdu krājumu, klausās skaņās, izprot vārdu nozīmi. Svarīgi, lai pedagogs runātu lēnām, par bērniem saprotošām un interesējošām tēmām, piemēram, rotaļlietas, dzīvnieki, krāsas. Vēlams arī sarunāties ar bērniem izmantot žestus, kustības, lai bērni labāk saprastu par ko skolotāja vēlas pastāstīt. Sākot apgūt valodu, svarīgi, lai pedagogs lūgto vai sacīto varētu arī nodemonstrēt, piemēram, lūdzot, apsēsties, pati arī kopā ar bērniem apsēžas, vai sakot paņemiet salvetes, pati arī paņem salveti. Tādējādi nav obligāti jāpāriet uz bērna dzimto valodu, lai paskaidrotu teikto, bet to var nodemonstrēt ar darbībām, kustībām.
- 2. posms ir valodas pamatu apguve, kad bērni latviešu valodā sāk atbildēt ar īsām atbildēm. Sākot runāt, runā kļūdaini, neievērojot vārdu secību teikumā. Svarīgākais, ka bērns ir sācis runāt un saprast to, ka kļūdas ir daļa no mācību procesa, tās ar laiku izzudīs.
- 3. posms ir runas veidošanās posms, kad bērni jau sāk runāt īsos teikumos, spēj sniegt atbildes uz jautājumiem, izsaka savu viedokli. Bērns arī šajā posmā runā kļūdaini, taču viņa izteikto domu var ļoti labi saprast. Tieši tāpat kā 2. posmā, svarīgi, ka bērns ir sācis runāt, kļūdas ar laiku un neatlaidīgu darbu izzudīs (Celitāne, 2007).

Darba autore uzskata, ka svarīgākais ir pirmais posms, kurā skolotājai ir jāiegulda liels darbs, lai radītu bērnos interesi apgūt latviešu valodu un šo interesi arī nezaudētu. Jebkuram pedagogam, kurš palīdz mazākumtautību bērniem apgūt latviešu valodu, ir svarīgi zināt šos posmus, kā bērnam iziet valodas apguvi, lai nesatrauktos par to, ka daži bērni neapgūst valodu tik ātri kā citi un zinātu, ar kādām metodēm var palīdzēt bērnam veiksmīgāk apgūt katru no posmiem. Bērnus noteikti nevienā no posmiem nevajadzētu steidzināt, daži bērni ļoti ātri iziet klusēšanas periodu un jau sāk runāt īsos teikumos, dažiem ir nepieciešams nedaudz ilgāks laiks, taču tas noteikti nenozīmē, ka kāds no bērniem apgūst valodu sliktāk nekā pārējie. Tie bērni, kuri ilgāku laiku nerunā, pēkšņi var sākt runāt jau paplašinātos teikumos un to darīt ļoti skaidri. Tāpēc pedagogiem ir ļoti svarīgi zināt un izprast katra bērna individuālo attīstību un

viņa spējas. Sarunā ar vecākiem būtu noskaidrot, kā bērns iepriekš apguvis dzimto valodu, lai zinātu, kam būtu jāpievērš uzmanība, apgūstot otro valodu.

Savukārt, Z. Anspoka savā rakstā grāmatā “Valodas mācības pirmsskolā un sākumskolā”, apraksta trīs posmus otrās valodas apgūvē mazākumtautību bērniem:

- Jauktās leksikas posms. Šajā posmā valoda netiek šķirotā. Bērns saka pirmo vārdu, kurš ienāk prātā, dažkārt veidojot vārdu salikumus no abām valodām. Piemēram, viena vārda daļa var būt no dzimtās valodas un otra latviešu valodā. Pie šī posma darba autore pēc savas darba pieredzes gribētu pieminēt arī to, ka bērni tos vārdus, kurus nezina kā pateikt latviešu valodā, mēģina no dzimtās valodas pārveidot it kā latviešu valodā. Piemēram, “kalgotas”, “kistas”, “malatoks”.
- Vārdu “ekvivalentais posms”. Šajā posmā bērni sāk šķirot ar kuru personu, kurā valodā jāsarunājas.
- Dzimtās un latviešu valodas lietošanas posms, atbilstoši saziņas situācijai (Anspoka, 2013).

Mazākumtautību bērniem, kuru ģimenēs vecāki ir dažādu tautību un ikdienā tiek izmantotas abas valodas, būs vieglāk pāriet no vienas valodas uz otru, nekā, ja, abi vecāki ir vienas tautības un ikdienā ģimenē izmanto tikai vienu valodu. Piemēram, ja mamma ir krievu tautības un tētis ir latvietis un šādā ģimenē sarunājoties tiek izmantotas abas valodas, bērns jau no dzimšanas būs pieradis pārslēgties no vienas valodas uz otru. Savukārt, ja bērnam abi vecāki ir krievu tautības un ikdienā ģimenē izmanto tikai krievu valodu, tad bērnam var paiet ilgāks posms, kamēr viņš sāk pārslēgties no vienas valodas uz otru. Arī šādas lietas būtiski būtu noskaidrot pedagogam pirms valodas apguves uzsākšanas, jo arī tad katram bērnam latviešu valodas apgūšana noritēs savādāk (Anspoka, 2013).

Pirmsskolas vecuma bērniem galvenais darbības veids ir rotaļa. Rotaļājoties bērns apgūst visu dzīvei nepieciešamo. Rotaļa rada bērnos komforta sajūtu, līdz ar to, pašam nemanot, viņš apgūst kaut ko jaunu, arī valodu. Bērnam nevajadzētu teikt : “Tagad iesim mācīties latviešu valodu”, bet tieši caur rotaļām un spēlēm palīdzēt apgūt valsts valodu. Svarīga loma ir pedagoga radošumam.

Dzimto valodu bērnam nemāca, tā attīstās dabiski (Montesori, 2019). Tāpat ir arī ar otrās valodas apguvi. Tai jābūt dzirdamai visas dienas garumā dažādās sadzīviskās situācijās, jādzird skolotājas lasītas pasakas latviešu valodā, jāklausa bērnu dziesmas latviešu valodā, jāiestudē pašiem teātra uzvedumi, jāmacās dzejoļi un tautasdziesmas. Gan pasakas, gan tautasdziesmas, gan, piemēram, skolotājas nospēlēts teātra uzvedums, izmantojot mīkstās rotaļlietas, tikai bagātinās bērnu latviešu valodas vārdu krājumu. Bērni arī ļoti vēro, kā pieaugušie izmanto valodu un kā sarunājas viens ar otru, tāpēc svarīgi vienmēr atcerēties, ka mēs rādām piemēru, pat sarunājoties ar kādu no pieaugušajiem par ikdienišķām lietām.

Kļūdīšanās pieder pie sekmīgas valodas apguves. Bērnam ir jāļauj kļūdīties, par kļūdām nedrīkst aizrādīt. Arī caur kļūdām bērni mācās valodu. Kļūdas var izlabot bērnam pat nemanot, taču likt uzsvāru uz tām un teikt: “Tu runā nepareizi”, noteikti nevajadzētu. Ar neatlaidīgu darbu, pedagoga pacietību, ieinteresētību un, protams, laiku kļūdas pazudīs. Aizrādot par kļūdām, bērni var zaudēt interesi un tiem var rasties barjera valodas apguvē, kā arī zūst motivācija (Celitāne, 2007).

Č. Celitāne, grāmatā “Otrās valodas apguve” kā svarīgu posmu otrās valodas apguvē piemin pakāpenības teoriju. Pakāpenības teorijas izstrādātājs ir M. Pīnemans un viņš uzskata, ka valoda tiek apgūta kādā noteiktā secībā, tā it kā kāpjot pa kāpnēm. Pie katra pakāpiena bērns apgūst svarīgo tik ilgi, kamēr tas tiek apgūts pilnībā un pārlecot uz katru nākamo pakāpienu tiek nostiprinātas zināšanas par jau esošo, papildus apgūstot vēl nezināmo. Nav jēgas mēģināt bērnam palīdzēt apgūt kaut ko no nākamā pakāpiena, ja viņš vēl nav apguvis un nostiprinājis zināšanas par to pakāpienu, uz kura bērns stāv. Skolotājas uzdevums ievērojot pakāpenības teoriju ir novērot uz kura pakāpiena atrodas katrs bērns un palīdzēt viņam attīstīt valodu. Pakāpieni jeb secība, kā tiek iedalīta valodas pamatu apguve ir šāda :

skaņa → vārds → frāze → īss teikums → pilns teikums (Celitāne, 2007).

Darba autore pēc savas pieredzes darbā ar mazākumtautību bērniem uzskata, ka bērnam uzsākot gaitas pirmsskolas izglītības iestādē, veiksmīga un regulāra sadarbība ar bērna vecākiem ir ļoti svarīga. Vecākiem ir jāsaprot, ka latviešu valodas apguve nenotiek tikai pirmsskolas izglītības iestādē. Arī vecākiem ir jāiesaistās un jāpalīdz bērnam apgūt valodu. Pedagogam, savukārt, ir jāstāsta vecākiem, kā bērnam veicas valodas apguvē, pie kā būtu vēlams piestrādāt, lai arī vecāki zina, kā viņi mājās var bērnam palīdzēt. Autore uzskata, ka vecāku labais piemērs var veicināt sekmīgāku latviešu valodas apguvi, jo, ja bērns redz, ka arī viņa vecāki, neatkarīgi no dzimtās valodas, runā un ikdienā izmanto latviešu valodu saziņai ar citiem cilvēkiem, tas var veicināt interesi ātrāk arī pašam apgūt latviešu valodu.

Attīstīta pirkstu sīkā muskulatūra veicina bērnu garīgo attīstību un stimulē runas centru darbību (Šternfelde, 2017). Lai sekmētu vārdu pareizu izrunu un bērni nesaskartos ar runas problēmām, liels darbs jāiegulda pirkstu sīkās muskulatūras attīstīšanai.

Uzskatāmības piemērs ir veids, kā var palīdzēt bērnam veiksmīgāk apgūt latviešu valodu. Runāto, dzirdēto, lasīto būtu vēlams arī bērniem parādīt. Bērns arī valodu apgūst caur visām maņām, redzot, kā stāstītais izskatās, ja iespējams, tad aptaustot un arī pagaršojot. Piemēram, ja bērni apgūst dārzeņus latviešu valodā, vēlams būtu tos arī nogaršot, redzēt un aptaustīt īstus dārzeņus no dārza (Anspoka, 2013). Valodu sekmīgāk bērni apgūst darbojoties ar dažādiem materiāliem, iepazīstot apkārtni un dažādus priekšmetus (Golubina, 2007).

Mūsdienās, kad tik lielu lomu gan pieaugušo, gan bērnu dzīvē spēlē digitālās ierīces, ir ļoti svarīgi saglabāt saikni ar dabu un socializēties ar citiem bērniem (Valodu mācības pirmsskolā un sākumskolā, 2013, 5). Bērns ir pētnieks un darītājs un visu nepieciešamo labprātāk apgūst darbojoties, pētot, atrodoties svaigā gaisā. Pēc darba autore pieredzes, bērni daudz labprātāk darbojas ārā vidē, vairāk apgūst esot ārā, tāpēc ļoti svarīgi pedagogiem organizēt nodarbības vai garākas pastaigas ārā, neskatoties uz laikapstākļiem, parādot un pieradinot bērnus, cik ārā vide ir interesanta. Esot ārā, bērniem vienmēr rodas jautājumi par interesējošo un šis var būt lielisks veids kā paplašināt vārdu krājumu, jo bērns ir gan dzirdējis, kas tas ir, gan redzējis pats savām acīm.

Bērniem atvieglos latviešu valodas apgūšanas procesu, ja pedagogs mēģinās meklēt kopīgo un atšķirīgo dzimtajā un latviešu valodā. Tādējādi bērni apgūst to, cik daudzveidīga var būt gan tā valoda, kuru apgūst, gan arī sava dzimtā valoda (Goģe, 2014).

Balstoties uz iepriekš minēto, darba autore secina, ka svarīgākais veiksmīgai latviešu valodas apguvei mazākumtautību bērniem ir piemērota un vecumposmam atbilstoša vide, kā arī atbalstošs, bērnu uzticību rosinošs pedagogs. Ja pirmsskolas izglītības iestādes vide būs veidota tā, lai bērns justos droši un patīkami un pedagogs ieklausīsies bērņā, izpratīs to vajadzības un atbalstīs bērnus, tad arī valodas apgūšanas process noritēs veiksmīgāk. Tikpat svarīgi mazākumtautību bērniem ir tas, lai ikdienā blakus būtu tāds pedagogs, kurš ļoti labi gan zina, gan runā latviešu valodā. Liels atbalsts nepieciešams arī no vecāku puses, jo latviešu valodas apguvei nevajadzētu notikt tikai pirmsskolas izglītības iestādē. Cik svarīga tā ir bērniem, tikpat svarīgai tai ir jābūt bērnu vecākiem. Vecāku veiksmīga sadarbība ar pedagogu var tikai palīdzēt bērnam otrās valodas apgūvē.

1.3.5 – 6 gadus vecu bērnu valodas attīstības raksturojums

Šis ir vecums, kad bērniem strauji palielinās vārdu krājums. Runā vairāk sāk pielietot lietvārdus, darbības vārdus, vietniekvārdus, kā arī īpašības vārdus, spēj arī tos locīt. Viņi spēj izveidot sarežģītas teikuma konstrukcijas (Grīnvalde, 2010).

Tikai šajā vecumā bērni sāk apgūt dzimtās valodas gramatisko uzbūvi. Ļoti līdzīgi tas notiek arī ar otro apgūto valodu, ja to bērns ir sācis apgūt jau jaunākajā pirmsskolas vecumā.

3.pirmsskolas izglītības vecuma posmā, bērns sāk kļūt daiļrunīgāks, jo spēj ar paplašinātiem teikumiem skaidrot dzirdēto, redzēto, piedzīvoto. Šis ir laiks, kad bērns pilnībā spēj izmantot savu uzkrāto vārdu krājumu. Tāpēc īpaši svarīgi ir jau no piedzimšanas brīža ar bērnu runāt un veidot viņa vārdu krājumu, lai nākotnē viņš spētu pilnvērtīgi komunicēt ar apkārtējiem cilvēkiem. Sešu gadu vecumā notiek pāreja uz sakarīgas un izteismīgas runas pārvaldīšanu, parādās iekšējā runa, bērni spēj ne tikai skaļi izteikt savas domas, bet arī klusībā pie sevis (Nazarova, Lieģeniece).

Šo vecumu uzskata arī par periodu, kad bērnam ir noslēgusies skaņu apguve un tādējādi daļēji jau ir apguvis gramatiski pareizu runu. Lielākā daļa bērnu 5 – 6 gadu vecumā iemācās runāt fonētiski pareizi.

Šajā attīstības posmā bērni sāk veidot socializētu runu, kā arī veido dialogus, uzklauso draugus, paužot savu viedokli, vēlmes (Golubina, 2007). Šis ir vecums, kad bērni arī var īsi atstāstīt, piemēram, pieaugušā izlasīto pasaku, atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem par izlasīto.

Bērni šajā vecumposmā paliek arvien zinātkārāki, uzdodot daudz jautājumus, reizēm pat par tādiem tematiem, par kuriem pieaugušajam ir jāapdomājas, lai spētu sniegt atbildi. Svarīgākais ir neapslāpēt bērna zinātkāri un atbildēt uz bērnam interesējošo. Tikpat svarīgi ir turpināt daudz ar bērnu runāt, ieguvēji būs tie bērni, kuriem pieaugušie apkārt spēs runāt daiļrunīgi un to valodas krājums būs bagātīgs.

5 – 6 gadu vecumā pirmsskolas izglītības iestādē sākās obligātā sagatavošana skolai. Bērni valodu mācību jomā sāk apgūt burtus, gan drukātos, gan rakstītos, apgūst latviešu valodas gramatiku, mācās lasīt sākumā pa zilbēm, vēlāk jau liekot vārdus kopā, kā arī apgūst rakstītprasmi.

Ja bērns latviešu valodu ir sācis apgūt jau no 1.posma pirmsskolas izglītības iestādē, tad 5 – 6 gadu vecumā viņš jau spēj diezgan brīvi izmantot latviešu valodu saziņā. Protams, katram bērnam valodas apguve noris citādi, taču lielākoties bērniem jau ir izveidojies mazāks vai lielāks vārdu krājums. Līdz ar to šis ir piemērots laiks, lai sāktu bērniem sekmēt gramatiski pareizu latviešu valodu.

1.4.Cēloņi nepareizai divskaņu izrunai 5 – 6 gadus veciem bērniem

Latviešu valodas tāpat kā dzimtās valodas apguve katram bērnam noris individuāli. Svarīgi ir saprast un pieņemt to, ka ne visiem tā noris tik raiti kā vēlētos, īpaši mazākumtautību bērniem, kuri latviešu valodu, iespējams, dzird un apgūst tikai pirmsskolas izglītības iestādē. Analizējot dažādu literatūru, autore secina, ka ir dažādi iemesli, kas var traucēt divskaņu izrunas sekmēšanu :

1. Runas attīstības aizkavēšanās un runas traucējumi dzimtajā valodā. Ja bērnam ir kādi runas attīstības traucējumi dzimtajā valodā, viņam var rasties grūtības apgūstot pareizu divskaņu izrunu latviešu valodā. Tādos gadījumos ļoti svarīgi būtu bērnam apmeklēt logopēda nodarbības dzimtajā valodā (Zaķe, 2000).
2. Mazattīstīta pirkstu sīkā muskulatūra. Pirkstu sīkās muskulatūras attīstīšana ir saistīta ar fonemātisko iemaņu attīstību, līdz ar to, ja ir mazattīstīta pirkstu veiklība, tad var rasties grūtības saklausīt un atpazīt divskaņus vārdos, atšķirt tos (Šternfelde, 2017).
3. Redzes un dzirdes traucējumi. Grūtības sagādās pat tikai tad, kad redze vai dzirde ir pavājināta. Bērns šādos gadījumos nedzird visas skaņas vārdos, neatšķir tās. 5 – 6 gadu vecumā bērni jau ir apguvuši vai turpina apgūt burtus, līdz ar to, ja ir redzes traucējumi, bērns nesaskatīs, kur vārdā atrodas divskanis (Zaķe, 2000).
4. Nepietiekams latviešu valodas vārdu krājums. Ļoti svarīgi jau valodas apguves sākumā bagātināt bērniem pēc iespējas vairāk vārdu krājumu. Latviešu valodā daudzos vārdos ir sastopami divskaņi un, ja bērns jau no paša sākuma valodas apgūvē nav dzirdējis divskaņu izrunu dažādos vārdos, viņam var rasties grūtības izrunājot divskaņus.
5. Dažkārt bērniem valodas apguve var izraisīt lielu psiholoģisko slodzi. Tādējādi bērns var zaudēt interesi par valodas apgūšanu, tā var ļoti uztraukt bērnu. Ja pedagogs pamana bērna trauksmi, veselības pasliktināšanos, apjukumu, pašvērtējuma kritumu, neizrāda jebkādu vēlmi darboties un apgūt kaut ko jaunu, ieteicams laicīgi reaģēt. Tādējādi var sniegt psiholoģisko vai lingvistisko palīdzību (Anspoka, 2013).
6. Pasliktināta dzirdes un redzes atmiņa. Ir ļoti būtiski pirmsskolas vecumā bērniem attīstīt dzirdes un redzes atmiņu, lai tie veiksmīgāk spētu darboties un apgūt jaunas zināšanas, īpaši 5 – 6 gadus veciem bērniem, kad uzsākas obligātā sagatavošana skolai un jāapgūst ir patiešām daudz. Jebkuras jaunas zināšanas bērni iegūst pamatojoties uz jau zināmo un, ja bērns nespēj pilnvērtīgi izmantot savu atmiņu, tad var rasties problēmas ar jaunā apgūšanu. Divskaņu izrunas sekmēšanā tas var traucēt, ja bērns nespēj iegaumēt vārdus, kuros saklausāmi divskaņi (Līdaka, 2018).

7. Nepilnvērtīgi attīstīts artikulācijas aparāts radīs grūtības divskaņu izrunāšanā. Mazākumtautību bērniem viņu dzimtajā valodā divskaņi nav sastopami un, ja bērna artikulācijas aparāts nebūs sagatavots latviešu valodas skaņu izrunai, var rasties grūtības divskaņu izrunā.
8. Dažādas dzemdību traumas, skābekļa trūkumus dzemdību laikā vai asins izplūdumi smadzenēs. Bieži sastopama problēma ir ar zemmēles saiti, nepareizu sakodienu, zobu defektiem vai lūpu īpatnībām. Ja kādu no defektiem neatklāj laikus, bērns var nesākt runāt līdz pat četru gadu vecumam, vai var rasties problēmas dažādu skaņu izrunā. Tiem bērniem, kas ir vēlu sākuši runāt dzimtajā valodā, radīs vēl lielākas grūtības sākt runāt latviešu valodā (Hadaņoka, Hadaņoka, 2014).
9. Biežas vai smagas saslimšanas, kas saistītas ar degunu, deguna dobumu un blakusdobuma slimībām, bieži iekaisušas mandeles un rīkle, kā arī balsenes slimības var izraisīt valodas sistēmas traucējumus. Pie šīm slimībām jāpiemin arī ausu slimības, vidusauss iekaisums, infekcijas slimības atstātās sekas un, protams, dažādas saindēšanās. Ja kāda no šīm saslimšanām ir izraisījusi valodas sistēmas traucējumus dzimtajā valodā, radīsies arī problēmas divskaņu izrunas sekmēšanā latviešu valodā. Lai sekmētu otro apgūstamo valodu bērniem, jābūt nostiprinātai arī dzimtajai valodai (Hadaņoka, Hadaņoka, 2014).
10. Galvas traumas mazbērna vai pirmsskolas vecumā var atstāt traucējumus centrālajā nervu sistēmā, kas var izraisīt dažādu pakāpju valodas traucējumus (Hadaņoka, Hadaņoka, 2014).
11. Ja 1.pirmsskolas izglītības vecuma posmā, pedagogs pats nav spējis izrunāt divskaņus latviešu valodā, bērni, dzirdot nepareizu izrunu, arī apgūst tādu pašu valodas skanējumu. Līdz ar to sākot runāt latviešu valodā, lielākoties arī divskaņus neizrunā. 5 – 6 gadu vecumā radušās kļūdas ir jau daudz grūtāk izlabot, taču tas nav neiespējami.

Radušās problēmas bērnu attīstībā var novērst vai vismaz maksimāli samazināt, ja tās pamana un apzinās laicīgi. Noteikti nevajag gaidīt un cerēt, ka ar laiku viss uzlabosies. Svarīgi ir rīkoties uzreiz, lai bērnam varētu sniegt nepieciešamo palīdzību un līdz ar to bērns varētu pilnvērtīgi attīstīties. Reizēm pietiek vien ar pāris vingrinājumiem vai pāris nodarbībām pie speciālista, lai palīdzētu tikt galā ar kādu no traucējumiem. Šādos brīžos ļoti būtiski ir vecākiem pieņemt un saprast to, ka tāpēc jau bērns nav sliktāks par kādu citu, ja viņam nepieciešama kāda speciālista palīdzība. Tāpat liela nozīme ir pedagoga un vecāku sadarbībai, jo, ja pedagogs ir pamanījis, ka bērna attīstībā kaut kam īpaši ir jāpievērš uzmanība, tad noteikti vajag runāt un savlaicīgi paziņot to vecākiem. Šeit arī jāpiemin, ka pedagogam šādos brīžos ir jāsaprot, kāds būtu labākais veids un vieta šādas sarunas uzsākšanai, lai vecāki uztvertu pedagoga sacīto un laicīgi rīkotos.

Darba empīriskajā daļā, darba autore sarunājosies ar bērniem un kopīgi mācoties tautasdziesmu, veiks sākuma analīzi, lai noskaidrotu, kā mazākumtautību bērni izrunā divskaņus latviešu valodā. Rezultātus atzīmējot tabulā, pierakstot līmeņus –

- Nekad – bērns runājot latviešu valodā, nevienā no vārdiem neizrunā divskani.
- Dažreiz – bērns runājot latviešu valodā, dažos no vārdiem izrunā divskani.
- Vienmēr – bērns runājot latviešu valodā, vienmēr visos vārdos izrunā divskani.

Veicot pētījumu, tiks izmantoti dažādi metodiskie paņēmieni, lai sekmētu bērniem divskaņu izrunu. Regulāri tiks veikta analīze, kā bērniem ir veicies un, vai ir novēroti kādi uzlabojumi divskaņu izrunā. Pētījuma noslēgumā tiks veikta gala analīze, lai analizētu, vai ar dažādu metodisko paņēmieni palīdzību, konkrētajā pētījuma laika posmā, ir izdevies sekmēt divskaņu izrunu mazākumtautību bērniem.

2. METODISKIE PAŅĒMIENI DIVSKAŅU IZRUNAS SEKMĒŠANAI LATVIEŠU VALODĀ 5 – 6 GADUS VĒCIEM MAZĀKUMTAUTĪBU BĒRNIEM PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ

Par divskaņiem sauc divu dažādu īsu patskaņu savienojumu vienā zilbē. Divskanis var izveidoties tikai tad, ja abi tā komponenti atrodas vienā zilbē. Ja patskaņi, kas spēj veidot divskani, atrodas blakus, bet dažādās zilbēs, divskanis neveidojas (Laua, 1997).

Latviešu valodā ir šādi divskaņi : ai, au, ie, ei, ui, iu, o [uo], oi, eu, ou. Lielāko daļu divskaņu pieraksta ar diviem burtiem, tikai divskani o [uo] pieraksta ar vienu burtu.

5 – 6 gadus veciem bērniem uzsākot divskaņu apgūšanu latviešu valodā sākumā jānostiprina izpratne par šīm skaņām, spēlējot spēles ar zilbēm, mēģinot lasīt zilbju tabulas.

Metodisko paņēmieni, ar kuru palīdzību veido skaņu kultūras izrunu, mērķis ir :

- Vingrināt bērnu artikulācijas aparātu tā, lai tie spētu izrunāt dažādas skaņas latviešu valodā.
- Vingrināt un nostiprināt latviešu valodas skaņu pareizu izrunu.
- Vingrināt bērniem balss tembra regulēšanu.
- Sekmēt bērna runas attīstīšanos tā, lai tas spētu brīvi sazināties ar citiem cilvēkiem latviešu valodā, uzdot jautājumus, atstāstīt saviem vārdiem dzirdēto. Kā arī, lai brīvi izmantotu vārdu krājumu aizstāvēt savu viedokli, izsakot savas emocijas.
- Sekmēt fonemātisko uztveri (Kaņepēja, 2012).

Lai sekmētu divskaņu izrunu mazākumtautību bērniem, ir izmantojamas dažādu veidu rotaļas, darba lapas, kas aizpildāmas bērniem, vingrinājumi pareizai skaņu izrunai, attēli, pasakas, skaitāmpanti. Pats svarīgākais ir pedagoga radošums iekļaujot šīs metodes ikdienas darbā visas dienas garumā, kā arī jābūt bagātai latviešu valodai pašam pedagogam. Vēlams, lai pedagogs ar bērnu sarunātos bērnu acu līmenī, tādējādi bērns var saskatīt, kā mainās sejas mīmika, izrunājot dažādas skaņas latviešu valodā.

Logopēdes A.Baumanes ieteikums darbā pie skaņu pareizas izrunas izdalīt šādos posmos :

- Runas aparāta sagatavošana pareizai artikulācijai.
- Izolētas skaņas apgūšanu.
- Skaņu izruna zilbēs un vārdos.
- Skaņas saklausīšana vārdos – sākumā, vidū vai beigās.
- Apgūtās skaņas un nepareizi izrunātās skaņas atšķiršana.
- Skaņu iekļaušana brīvā runā (Celitāne, 2007).

5 – 6 gadus veciem bērniem apgūstot valodu uzsvars jāliek uz skaņu uztveršanu un saklausīšanu, kā arī to tīrrunas veidošanu. Tāpat jāturpina attīstīt un pilnveidot artikulācijas aparāts (Golubina, 2007).

Artikulācijā piedalās šādi izrunas orgāni – mīkstās aukslējas, lūpas, mēle, žāva un rīkle, muskulatūra, kas kustina apakšējo žokli. Lai sekmētu divskaņu izrunu latviešu valodā, ikdienas ir jāvingrina artikulācijas aparāts latviešu valodas skaņu atveidei (Celitāne, 2007).

Lai vingrinātu artikulācijas aparātu, ir izstrādāti dažādi vingrinājumi, kuru izpildei nav nepieciešama logopēda klātbūtne (Hadaņoka, Hadaņoka, 2014). Būtu vēlams, lai pedagogs šādus vingrinājumus iekļautu katras dienas plānā, pietiekami būtu vien ar 5 minūtēm, pēc nepieciešamības dažādojot vingrinājumus. Vēlamākais būtu rīta cēliens, kad visi bērni ir sanākuši.

Daži no artikulācijas aparāta vingrinājumiem, ar kuru palīdzību var sekmēt divskaņu izrunu latviešu valodā:

1. Lūpu muskulatūras attīstīšanas vingrinājumi -

- Vairākas reizes plati jāatver un jāaizver mute.
- Jāizstiepj lūpas uz priekšu sakot “ū ū, o o”.
- Plati jāpasmaida un tad jāizveido taurīte virzot lūpas uz priekšu (Hadaņoka., Hadaņoka, 2014).

2. Pūšanas vingrinājumi -

Pūšanas vingrinājumi jāveic pakāpeniski, pūšanas sekunžu laiku arī palielinot pakāpeniski. Ja pedagogs redz, ka bērnam ausu maliņas kļūst baltas, tad pūšanas vingrinājumi šim bērnam ir jāpārtrauc. Pūšanas vingrinājumos ieteicams izmantot stabules, svilpes, taures, ieelpojot caur degunu. Var izdomāt dažādas rotaļas pūšot vates picīņu vai spalvu pa galda virsmu. Svarīgi atcerēties, ka nedrīkst piepūst vaigus. Pie pūšanas vingrinājumiem var izmantot arī ziepju burbuļus, pieneņu pūkas, vējdzirnavas, balonu. Kā interesanta rotaļa bērniem būtu peldošas rotaļlietas pūšana pa ūdeni (Hadaņoka, Hadaņoka, 2014).

3. Mēles vingrinājumi -

- Mīksta, plata mēle jātur uz apakšlūpas un tad tā jāpakošļā.
- Uz mēles gala var uzlikt nelielu rupjmaizes gabalu, tad to piespiež pie aukslējām neatlaižot mēli. Kad tas izdarīts, jāatver un jāaizver mute vairākas reizes.
- Jāatver plaši mute un izkārtu mēli kustināt pa labi un pa kreisi
- Ar atvērtu muti mēle jāpiespiež pie aukslējām un jāklakšķina (Hadaņoka, Hadaņoka, 2014).

4. Mīksto aukslēju un ūkas darbības aktivizēšanas vingrinājumi -

- ar atvērtu muti jāpaklepo,

- ar salmiņu jāpūš ūdenī veidojot burbuļus,
- kakla skalošana, piemēram, ar ūdeni,
- plati atvērt muti un izrunāt “a” (Hadaņoka, Hadaņoka, 2014).

5. “Pasaka par mēlīti” –

Šī pasaka ir ļoti labs vairāku vingrinājumu kopums, kura palīdz ne tikai aktivizēt artikulācijas aparātu, bet arī izraisa bērnos lielu prieku un vēlmi atkārtot šo pasaku vēl un vēl. *(skatīt 1.pielikumu)*

Divskaņa o izrunas vingrinājumi.

Lūpas izstiepjot uz priekšu, izrunā skaņu u un uzreiz pēc tam lūpas jāatvelk smaidā, izrunājot skaņu a. Pakāpeniski skaņas izrunājot arvien ātrāk un liekot uzsvaru uz pirmo skaņu, skaņām saplūstot veidojas divskani o. Ja nepieciešams sākumā šim vingrinājumam bērni var palīdzēt ar pirkstiem, rādītājpirkstus liekot uz lūpu kaktiņiem (Celitāne, 2007).

Izrunājot gari patskani ū, vienlaicīgi paver muti kā pie skaņas a izrunas, tādējādi veidojas divskanis o.

Divskaņa ie izrunas vingrinājumi.

Pedagogs aicina bērnus plati pasmaidīt rādot zobus. Sākumā bērni šādi smaidot izrunā skaņu i un pēc tam uzreiz skaņu a. Skaņām saplūstot, veidosies divskanis ie. Pēc tam pedagogs piedāvā nosaukt vārdus, kuros sastopams divskanis ie. Piemēram, iela, diena, labdien, riepa, siena, siers. Arī šim vingrinājumam, ja nepieciešams, sākumā bērns var palīdzēt liekot rādītājpirkstus pie lūpu kaktiņiem (Celitāne, 2007).

Izrunājot vārdus, kuros ir divskaņi, izmantot ritmizēšanas paņēmienus, piemēram, roku plaušķināšanu, kāju sišanu pret grīdu, plaukstu uzsitienus pa ceļgaliem vai ar pirkstiem pieskaroties pleciem. Piemēram pedagogs pasaka teikumu – “Ieva veikalā nopirka skaistu kleitu.” Bērni atkārtoti teikumu jau sitot plaukstas uz katru divskani, kuru sadzird (Celitāne, 2007).

Dažādu darba lapu izmantošana.

Jolanta Līdaka grāmatā “Mēs esam divskaņi” ir apkopojusi daudz vingrinājumus, ar kuru palīdzību var sekmēt divskaņu izrunu, lasītprasmi un saskatīt divskaņus dažādos vārdos.

Pedagogs aicina bērnus apskatīt dažādus attēlus (skatīt 2.pielikumu). Apskatot attēlu, pedagogs izlasa bērniem teikumu, kas aprakstīts pie katra no attēliem. Kopīgi ar bērniem izrunā attēlā redzamo, kā arī pārrunā divskani, kas atbilst katram no attēliem. Pedagogs rosina bērnus atkārtot divskani. Lai divskaņi paliktu vēl labāk bērniem atmiņā, pedagogs var parādīt bērnam kā var ar kustībām atveidot katru attēlu, kustības atveidojot var atkārtot arī attiecīgo divskani. Šos attēlus var piestiprināt pie runājošās sienas. Bērni darbojoties grupas telpās vairāk tiem pievērsīs uzmanību un skatoties uz attēlu nosauks arī divskani.

Darba lapa ar divskaņu izlasīšanu un izrunāšanu (skatīt 3.pielikumu). Šādas darba lapas var piedāvāt, kad bērni ir jau iepazīstināti ar divskaņiem latviešu valodā. Pildot darba lapu, bērns gan apgūst lasītprasmi, gan skaļi nosaucot divskani sekmē tā izrunu.

Darba lapā jāieraksta dotais divskanis (skatīt 4.pielikumu). 5 – 6 gadus veci bērni jau prafis ierakstīt atbilstošo divskani, grūtības var sagādāt teikuma izlasīšana, taču to var palīdzēt izlasīt pedagogs, kad divskaņi ir ierakstīti atbilstošajās vietās. Ja bērns teikumu nevar pats izlasīt, tad pedagogs izlasot teikumu rosina bērnu atkārtot izlasītos vārdus, tādējādi sekmējot divskaņu izrunu.

Darba lapā jāsavieno vienādās figūras, savienojot figūras, veidojas vārds (skatīt 5.pielikumu). Kad bērni ir savienojuši figūras, jāmēģina izlasīt vārds. Ja bērnam vēl neizdodas pašam izlasīt, pedagogs var izlasīt vārdu, kas izveidojies un rosina bērnu atkārtot šo vārdu. Pēc tam bērns var mēģināt iesaistīt vārdu teikumā. Brīdī, kad šo darba lapu ir izpildījuši vairāki bērni, šo var izmantot kā grupas darbu, katram bērnam izlozējot savu vārdu un attiecīgi šim vārdam bērni veido teikumu (Līdaka, 2018).

Pasaku klausīšanās, kur sastopami pēc iespējas vairāk divskaņi.

Svarīgi ir lasīt tādas pasakas, kas bērniem patiešām interesē, jo līdz ar to viņi uzmanīgi klausās un saklausa, kā jāizrunā divskaņi dažādos vārdos. Protams, tikpat svarīgi, lai arī pašam pedagogam nesagādātu grūtības kāda divskaņa izruna. Pēc pasakas noklausīšanās noderīgi būtu kopīgi izrunāt, par ko bija stāstīts pasakā, uzdodot jautājumus arī bērniem. Pasaku klausīšanās latviešu valodā pirmsskolā mazākumtautību bērniem bagātina vārdu krājumu un līdz ar to sekmē divskaņu izrunu.

Kļūdu labošanas izspēle rotaļās.

Divskaņu izrunas kļūdu labošanu var izspēlēt caur rotaļu, kuras laikā bērns pats var ieklausīties, saprast un izlabot savas kļūdas. Rotaļai nepieciešama ir priecīgas un bēdīgas sejas attēls. Sākot rotaļu bērniem var paskaidrot, ka divskaņi reizēm var būt priecīgi un reizēm arī bēdīgi. Priecīgi tie ir tad, kad cilvēki tos izrunā pareizi, taču tie sabēdājas, ja tos izrunā citādāk kā tie skan. Pedagogs rosina bērnus izdomāt kādu teikumu, piemēram, saistībā ar apgūstamo tematu. Pēc teikuma noklausīšanās noskaidro vai un kuros vārdos saklausāmi divskaņi. Ja bērns tos izrunā pareizi, parādās priecīga seja, taču, ja parādās bēdīga seja, pedagogs mudina bērnu izdomāt, kur ir radusies kļūda un kā to izlabot. Svarīgākais šīs rotaļas laikā pēc iespējas vairāk uzslavēt bērnus par labi padarītu darbiņu, lai bērniem rodas prieks un motivācija arī ikdienā sekot līdz divskaņu izrunai (Celitāne, 2007).

Tautasdziesmu skaitīšana ikdienā.

Dažādu tautasdziesmu skaitīšana ikdienā bagātina bērnu vārdu krājumu latviešu valodā, kā arī sekmē divskaņu izrunu. Piemēram, ar šo tautasdziesmu palīdzību var sekmēt divskaņa ie izrunu :

“Ieva zied ar ābeli

Vienā dārza stūrītī:

Ievai bija balti ziedi,

Ābelei sudrabiņa” (Latviešu tautasdziesma).

Divskaņa o izrunas sekmēšanai var izmantot šo tautasdziesmu :

“Šūpo mani māmuliņa

Vālodzītes šūpulī:

Lai es loku valodiņu,

Kā locīja vālodzīte” (Latviešu tautasdziesma).

Runājošo sienu izveide un izmantošana.

Runājošo sienu papildināšana ar divskaņiem un dažādiem attēliem, kur sastopami divskaņi. Tāpat var izvietot nedēļas dienu nosaukumus, tādējādi bērni secīgi apgūst ne tikai nedēļas dienas, bet arī saskata un izrunā, kur atrodas kāds divskanis šajos vārdos. Bērnu noteikti ieinteresēs arī emociju izvietošana pie runājošās sienas, arī to var papildināt nosaucot emocijas, piemēram, pie smaidīgas sejas pieliek klāt nosaukumu “priecīgs” vai “laimīgs”. Tāpat divskaņi sastopami šādās emocijās – “domīgs”, “norūpējies”, “satraukts”, “nobijies”, “pārsteigts”. Tādā veidā bērni sekmē prasmi atšķirt, nosaukt, kā arī runāt par emocijām un, nemaz nemanot arī sekmē divskaņu izrunu. Ļoti svarīga ir “runājošo sienu” ieviešana grupas telpās tā, lai tās nebūtu pārāk raibas un pārbagātas. Taču tajā pašā laikā tai jābūt tādai, lai bērns varētu nostiprināt jau zināmo, uzzinātu kaut ko jaunu un spētu novērtēt, izteikt savas domas par jau izdarīto. Katrā grupā šīs “runājošās sienas” būs savādākas, jo katras grupas bērniem arī intereses ir citādas. To, ko vajadzētu pielikt pie “runājošās sienas” un ko varbūt noņemt nost, pats pedagogs sapratīs, praktiski darbojoties.

Dažādu pirkstiņrotaļu izmantošana un sīkās motorās muskulatūras vingrinājumi ikdienā.

Jo vairāk attīsta pirkstu sīko motoro muskulatūru, jo vairāk attīstās arī runas centri (Šternfelde, 2017). Tāpēc ļoti ieteicams ikdienā pēc iespējas vairāk iekļaut dažādas pirkstiņrotaļas vai vingrinājumus rokām un pirkstiem. Ļoti labi noder dažādas masāžas pirkstiem un rokām, var izmantot arī dažādus dabas materiālus, piemēram, čiekurus, zīles, kastaņus. Ieteicams ikdienā pēc iespējas vairāk ļaut bērniem darboties ar sīkiem priekšmetiem.

Balstoties uz iepriekš minēto, darba autore secina, ka nozīmīgi ir izmantot iepriekš minētos metodiskos paņēmienus, ikdienas darbā, visas dienas garumā, lai sekmētu divskaņu izrunu latviešu valodā mazākumtautību bērniem. Tādējādi bērns dzirdēs divskaņu izrunu dažādos vārdos, atkārtos dzirdēto. Tāpat ļoti būtiski ir ikdienas veikt dažādus vingrinājumus bērna artikulācijas aparāta vingrināšanai latviešu valodas skaņu atveidei. Ar runājošo sienu un darba lapu palīdzību, bērns redzēs divskaņus un praktiski darbojoties arī spēs divskaņus dažādos vārdos atpazīt.

3. EMPĪRISKAIS PĒTĪJUMS PAR DIVSKAŅU IZRUNAS SEKMĒŠANU LATVIEŠU VALODĀ 5 – 6 GADUS VECIEM MAZĀKUMTAUTĪBU BĒRNIEM PIRMSSKOLAS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒ

3.1. Pētījuma organizēšana un izmantotās pētījuma metodes

Lai veiktu darba empīrisko daļu, tika izmantotas dažādas pedagoģiskās pētīšanas metodes:

- Teorētiskās literatūras analīze;
- Novērošana (tiešā novērošana);
- Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība;
- Iegūto rezultātu analīze.

Novērošana – tā ir viena no visizplatītākajām pedagoģisko pētījumu metodēm, plaši pielietojot to pedagoģiskajā praksē. Ar novērošanas metodi, pedagogs labāk iepazīst savus audzēkņus. Novērošanas metode ir nepieciešama ikvienam speciālistam. Novērošanas metode ir efektīva tad, ja to izmanto saistījumā ar citām pētīšanas metodēm (Albrehta, 1998).

Pastāv vairāki novērošanas veidi –

- Tiešā novērošana;
- Netiešā (pastiprinātā) novērošana;
- Atklātā un slēptā novērošana;
- Nepārtrauktā un diskrētā novērošana;
- Monogrāfiskā un šauri specializētā novērošana (Albrehta, 1998).

Darba autore, lai veiktu empīrisko pētījumu izmantoja tiešo novērošanu. Tiešās novērošanas laikā starp objektu un viņa pētnieku veidojas tiešas attiecības. Tiešajā novērošanā izdalās trīs pozīciju tipi –

- pētnieks – liecinieks (neitrāla persona);
- pētnieks – procesa dalībnieks;
- pētnieks – procesa vadītājs (Albrehta, 1998).

Darba autore, veicot pētījumu, izmantoja **pētnieks – procesa vadītājs** pozīciju. Šī pozīcija pedagoģiskajos pētījumos rada vislabākās iespējas novērošanai. Pētnieks – procesa vadītājs pozīcija ļauj vadīt pedagoģiskā procesa attīstību, kā arī regulēt darbības gaitu un virzīt to vēlamajā gultnē (Albrehta, 1998).

Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība – ar šīs metodes palīdzību, darba autore spēj izziņāt savas darbības objektu, procesu un rezultātus. Ir nepieciešams, balstoties uz savām teorētiskajām zināšanām, tās pielietot praksē, lai pārlicinātos par to efektivitāti (Albrehta, 1998).

Iegūto rezultātu analīze – šī metode nepieciešama, lai atspoguļotu iegūtos rezultātus, pārbaudītu vai darba sākumā izvirzītā hipotēze ir apstiprinājusies.

Empīriskā pētījuma sākumā tika izvirzīta hipotēze - divskaņu izrunu latviešu valodā var sekmēt izmantojot dažādas metodes un metodiskos materiālus ikdienā.

Pētījums norisinājās no 2021. gada septembra līdz 2021. gada novembra beigām. Pētījuma bāze bija X novada pašvaldības pirmsskolas izglītības iestāde, 3. posma 12 vienas grupas bērni. Šajā grupā realizē mazākumtautību pirmsskolas izglītības mācību programmu. Visiem grupas bērniem dzimtā valoda ir krievu valoda.

Lai sāktu empīrisko pētījumu, darba autore izvirzīja mērķi - praktiski izmēģināt, kā sekmēt divskaņu izrunu latviešu valodā 5 – 6 gadus veciem mazākumtautību bērniem pirmsskolas izglītības iestādē.

Pētījuma laikā tika izmantoti dažādi metodiskie materiāli un metodes, lai sekmētu divskaņu izrunu mazākumtautību bērniem. Darba autore uzskata, ka svarīgākais, izmantojot dažādus materiālus, ir izmantot tos regulāri.

Metodes un metodiskie materiāli, kuri tika izmantoti pedagoģiskajā izmēģinājuma darbībā, lai sekmētu divskaņu izrunu mazākumtautību bērniem:

- **Dzejoļu un tautasdziesmu skaitīšana ikdienā** – dzejoļi tika izvēlēti tādi, kuros saklausāmi pēc iespējas vairāk dažādi divskaņi latviešu valodā. Šī metode nepieciešama, lai bagātinātu bērniem vārdu krājumu latviešu valodā, līdz ar to dzirdot un atkārtojot pēc iespējas vairāk vārdus, kuros ir saklausāmi divskaņi.
- **Runājošās sienas** – grupas telpās jau esošās runājošās sienas tika papildinātas ar divskaņiem latviešu valodā. Darba autore ir novērojusi, ka bērni ikdienā apskata un atkārto to, kas ir uzlikts uz runājošajām sienām. Apskatot divskaņus uz runājošās sienas un atkārtojot tos, bērni neapzināti sekmē divskaņu izrunu.
- **Pasaku lasīšana** – katru dienu bērniem tika izlasīta viena pasaka. Pasaku lasīšana priekšā bērniem bagātina latviešu valodas vārdu krājumu. Bērniem ļoti patīk klausīties pasakas, kamēr tās paši vēl nevar izlasīt. Pasakās ir dzirdama ļoti interesanta un bērniem viegli uztverama latviešu valoda. Tādējādi bērni ne tikai papildina savu vārdu krājumu latviešu valodā, bet arī saklusa un vēlāk izrunā vārdus, kuros sastopami divskaņi. Lai nostiprinātu dzirdēto, pēc pasakas veicam pārrunas par dzirdēto.
- **Dažādi mēles un artikulācijas aparāta vingrinājumi** – pareizi izrunāt divskaņus latviešu valodā nav viegli, īpaši mazākumtautību bērniem, tāpēc nepieciešams ievingrināt artikulācijas aparātu latviešu valodas skaņu izrunai.

- **Pirkstu sīkās muskulatūras attīstīšana** – pirkstu sīkās muskulatūras attīstība ir cieši saistīta ar valodas attīstību. Jo labāk būs attīstīta pirkstu sīkā muskulatūra, jo labāk veiksies valodas apgūvē. Tāpēc tika izmantotas dažādas metodes, lai turpinātu attīstīt arī bērnu pirkstu sīko muskulatūru.
- **Darba lapu izmantošana** – darba lapas nostiprina zināšanas par divskaņiem, rosina tos izrunāt un papildina vārdu krājumu ar vārdiem, kuros sastopami divskaņi. Bērni pildot darba lapas arī vizuāli redz, kā katrs divskanis izskatās.
- **Latviešu valodas izmantošana saziņā visas dienas garumā** – darba autore ar bērniem visa pētījuma laikā sarunājās tikai latviešu valodā. Par cik, šī nav bērnu dzimtā valoda, pirmsskolas izglītības iestāde ir tā vieta, kur viņi latviešu valodu apgūst. Lai sekmīgām valodu apgūtu, tā ir jādzird pēc iespējas vairāk.

3.2. Sākuma novērojums pētāmās grupas bērniem par divskaņu izrunu latviešu valodā

Darba autore empīriskā pētījuma veikšanai izvēlējās strādāt tieši ar šīs grupas bērniem, jo šo grupu apmeklē 5 – 6 gadus veci mazākumtautību bērni, kuriem iepriekšējos mācību gadus diezgan bieži mainījās skolotājas un, diemžēl, ne visas skolotājas pašas labi pārzināja latviešu valodu. Līdz ar to bērniem nav izveidojies plašs vārdu krājums latviešu valodā, kā arī daudzus vārdus izrunājot, nespēja izrunāt pareizi divskaņus. Šīs grupas bērniem ir uzsākta obligātā sagatavošana skolai, kas paredz to, ka bērniem ir jāsaprot latviešu valoda, jārunā tajā, jāraksta un arī jālasa latviski (Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem, 2019). Svarīgi ir sekmēt divskaņu izrunu jau pirmsskolā, lai uzsākot mācības skolā bērniem nebūtu problēmas atpazīt, izrunāt, izlasīt un uzrakstīt divskaņus.

Lai noskaidrotu, kā pētāmās grupas bērni izrunā divskaņus latviešu valodā, darba autore lūdza katru bērnu, atkārtot vārdus, kuros ir dzirdami šie divskaņi. Vārdi, kurus bērni izrunāja – aita, auto, iela, veikals, ogas, maize, saule, siers, eiro, rokas. Rezultāti tika pierakstīti tabulā (skatīt 1.tabulu). Darba autore, veicot sākuma novērojumu, aprakstīja katra bērna zināšanas latviešu valodā.

1.tabula

Nekad – bērns runājot latviešu valodā, nevienā no vārdiem neizrunā divskani.

Dažreiz – bērns runājot latviešu valodā, dažos no vārdiem izrunā divskani.

Vienmēr – bērns runājot latviešu valodā, vienmēr visos vārdos izrunā divskani.

Nr. p. k.	Bērna vārds	Divskaņi				
		ai	au	ie	ei	o
1.	Alise	vienmēr	vienmēr	dažreiz	dažreiz	nekad
2.	Anastasija	dažreiz	dažreiz	nekad	nekad	nekad
3.	Artēmijs	dažreiz	dažreiz	nekad	nekad	nekad
4.	Dmitrijs	nekad	dažreiz	nekad	nekad	nekad
5.	Artūrs	vienmēr	vienmēr	dažreiz	dažreiz	dažreiz
6.	Polīna	dažreiz	dažreiz	nekad	nekad	nekad
7.	Vlada	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	nekad
8.	Anna	dažreiz	dažreiz	nekad	nekad	nekad
9.	Sofija	nekad	nekad	nekad	nekad	nekad

10.	Deni	nekad	dažreiz	nekad	nekad	nekad
11.	Kirils	nekad	nekad	nekad	nekad	nekad
12.	Vlads	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	nekad

Alise (5gadi) – Alisei ir izveidojies neliels vārdu krājums latviešu valodā. Lielākoties saprot visu, ko Alisei pajautā vai pastāsta. Ja kaut ko nav sapratusi, ko dzird latviešu valodā, pārjautā. Alise ikdienā mēģina pēc iespējas vairāk runāt latviski, atbild uz jautājumiem, skaita dzejoļus, dzied dziesmas. Tomēr vēl nedaudz kautrējas pilnībā pāriet no krievu uz latviešu valodu, jo vārdu krājums vēl nav pietiekams, lai brīvi izteiktos. Alise zina un atpazīst latviešu alfabēta burtus. Latviski vēl nelasa.

Anastasija (5gadi) – Anastasijai ir ļoti mazs vārdu krājums latviešu valodā. Kautrējās runāt latviešu valodā ikdienā. Anastasija saprot latviešu valodu, ja runā lēnām, vienkāršos vārdos. Sarežģītākus teikumus neizprot. Anastasija turpina apgūt latviešu alfabēta burtus, daļu jau zina un atpazīst. Anastasijai operācijas laikā tika iegriezta virslūpa, tāpēc arī dzimtajā valodā šobrīd viņai ir problēmas ar pariezu skaņu izrunu. Tāpēc šobrīd Anastasija apmeklē logopēdu.

Artēmijs (6 gadi) – Artēmijam ir ļoti mazs vārdu krājums latviešu valodā, taču šogad viņš ir sācis izrādīt ļoti lielu interesi par latviešu valodu. Līdz ar to arī viņa vārdu krājums palielinās arvien vairāk. Ne vienmēr saprot dzirdēto latviešu valodā, tomēr nekautrējas uzdot jautājumus, ja kaut ko nesaprot. Zina un atpazīst latviešu alfabēta burtus. Arī Artēmijs apmeklē logopēdu, jo viņam ir problēmas ar pareizu skaņu izrunu dzimtajā valodā.

Dmitrijs (6 gadi) – Dmitrijam ir neliels vārdu krājums latviešu valodā. Labi saprot dzirdēto latviešu valodā, neskaidrību gadījumā arī pārjautā. Ikdienā sarunājoties, cenšas izmantot vairāk latviešu valodu, nekautrējoties kļūdīties. Zina un atpazīst latviešu alfabēta burtus.

Artūrs (6 gadi) – Artūram ir plašs vārdu krājums latviešu valodā. Labi saprot dzirdēto, atbild uz jautājumiem, uzdod jautājumus. Ikdienā cenšas izmantot latviešu valodu sarunājoties ar citiem bērniem, skolotājām. Zina un atpazīst latviešu alfabēta burtus. Artūrs apmeklē logopēdu.

Polīna (5 gadi) – Polīnai ir neliels vārdu krājums latviešu valodā. Saprot dzirdēto, cenšas atbildēt uz jautājumiem, kā arī pati uzdod jautājumus. Ikdienā cenšas runāt latviešu valodā. Zina un atpazīst latviešu alfabēta burtus. Polīna apmeklē logopēdu.

Vlada (5 gadi) – Vladai ir neliels vārdu krājums latviešu valodā. Taču šī gada laikā, Vlada ir sākusī izrādīt arvien lielāku interesi par latviešu valodu. Ļoti daudz cenšas ikdienā sarunāties latviešu valodā. Saprot dzirdēto. Turpina apgūt latviešu alfabēta burtus.

Anna (5 gadi) – Annai ir plašs vārdu krājums latviešu valodā. Saprot dzirdēto. Zina un atpazīst latviešu alfabēta burtus. Ikdienā vēl kautrējās pilnībā izmantot savu vārdu krājumu, sarunājoties ar citiem bērniem.

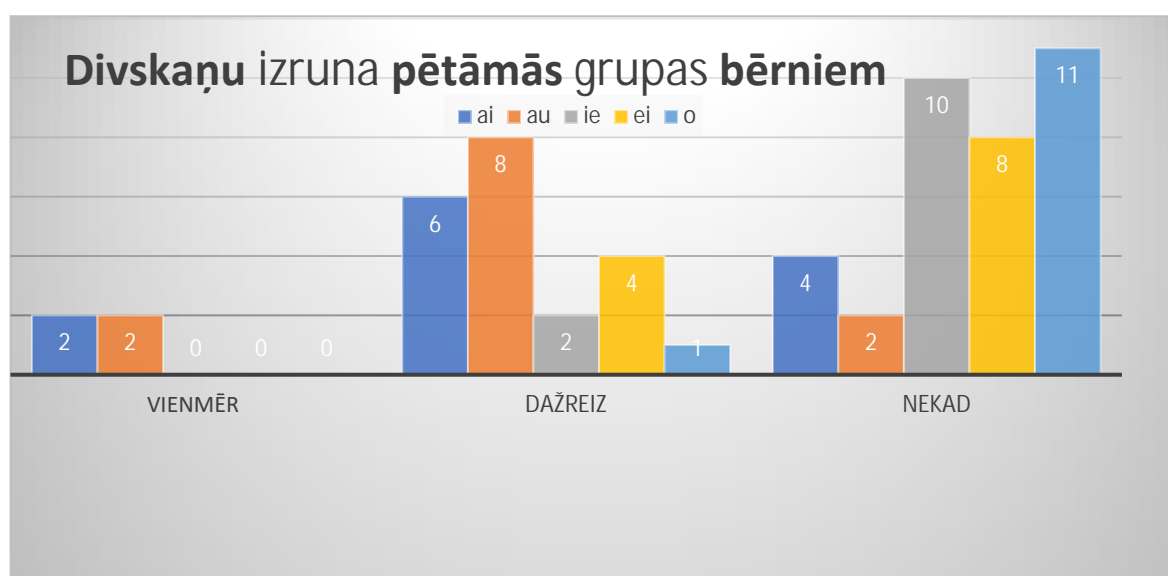
Sofija (6 gadi) – Sofijai ir neliels vārdu krājums latviešu valodā. Saprot dzirdēto. Zina un atpazīst latviešu alfabēta burtus. Latviski vēl nelasa. Cenšas atbildēt uz jautājumiem latviešu valodā, uzdod jautājumus.

Deni (6 gadi) – Deni ir neliels vārdu krājums latviešu valodā. Zina un atpazīst latviešu alfabēta burtus. Latviski vēl nelasa. Kautrējās ikdienā sarunāties latviešu valodā, jo vārdu krājums vēl ir neliels. Ne vienmēr saprot dzirdēto, neskaidrību gadījumā pārjautā.

Kirils (5 gadi) – Kirilam ir neliels vārdu krājums latviešu valodā. Turpina apgūt latviešu alfabēta burtus. Cenšas atbildēt uz jautājumiem, uzdot jautājumus un ikdienā sarunājoties ar citiem bērniem, izmantot latviešu valodu. Saprot dzirdēto.

Vlads (6 gadi) – Vladam ir neliels vārdu krājums latviešu valodā. Turpina apgūt latviešu alfabēta burtus. Latviski vēl nelasa. Kautrējās ikdienā izmantot latviešu valodu, jo vārdu krājums vēl nav pietiekami plašs. Ne vienmēr saprot dzirdēto.

Apkopojot sākuma novērojuma rezultātus, darba autore secina, ka 2 no 12 pētāmās grupas bērniem vienmēr izrunā divskaņus “ai” un “au”. Dažreiz divskani “ai” izrunā 6 bērni. Nekad divskani “ai”, runājot latviski, neizrunā 4 pētāmās grupas bērni. Divskani “au” dažreiz izrunā 8 bērni, taču nekad runājot latviski, divskani neizrunā 2 bērni. Dažreiz divskani “ie” izrunā 2 no 12 pētāmās grupas bērniem. Nekad divskani “ie” neizrunā 10 bērni. Divskani “ei” dažreiz izrunā 4 grupas bērni, taču nekad neizrunā 8 pētāmās grupas bērni. Dažreiz divskani “o” izrunā 1 grupas bērns un nekad neizrunā 11 pētāmās grupas bērni (skatīt 1. attēlu).

1. attēls “Divskaņu izruna pētāmās grupas bērniem”

Pētāmajā grupā, 4 no grupas bērniem apmeklē logopēdu, jo viņi neizrunā pareizi skaņas savā dzimtajā valodā. Tas varētu būt arī iemesls, kāpēc bērniem grūtības sagādā pareiza divskaņu izruna latviešu valodā.

Aprakstot katra bērna latviešu valodas attīstību, darba autore secina, ka arī bērnu vārdu krājums latviešu valodā nav ļoti plašs. Arī tas varētu būt iemesls, kāpēc bērni neizrunā divskaņus. Ja bērni ikdienā pēc iespējas vairāk dzirdēs latviešu valodu, tad arī viņu vārdu krājums paplašināsies. Paplašinoties vārdu krājumam, bērni spēs vairāk paši izmantot latviešu valodu, sazinoties ikdienā, līdz ar to arī sekmējot divskaņu izrunu.

Darba autore secina, ka svarīgākais šobrīd bērniem ir aktivizēt latviešu valodas izmantošanu ikdienā, lai bērni vairāk sāktu runāt arī paši savā starpā. Pozitīvi ir tas, ka bērniem latviešu valoda interesē un viņi ar prieku vēlas to apgūt. Tas ir nepieciešams, lai sekmīgāk izdotos valodas apguve un divskaņu izrunas sekmēšana.

3.3. Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība divskaņu izrunas sekmēšanai latviešu valodā

Lai sekmētu divskaņu izrunu, darba autore ikdienas darbā ar bērniem iekļāva dažādas metodes un metodiskos materiālus. Metodes un materiāli katru nedēļu tika mainīti, dodot iespēju katram bērnam iepazīties un apgūt katru no metodēm vai materiāliem.

Kā viena no metodēm, kas palika nemainīga visa pētījuma laikā bija **runājošās sienas** izmantošana. Darba autore papildināja jau esošās runājošās sienas ar divskaņiem latviešu valodā. Bērni pievērsa tiem lielāku uzmanību, apskatīja tos, sekmēja to izrunu. Kad bērni izpildīja kādu no darba lapām par divskaņiem, viņi atrada attiecīgo divskani uz runājošās sienas, tādējādi nostiprinot savas zināšanas.

1. nedēļa –

Šīs nedēļas laikā, darba autore kopā ar bērniem skaitīja dzejoli (skatīt 6.pielikumu).

Pēc dzejoļa noskaitīšanas kopā ar bērniem ievingrinām mēli. Darba autore stāsta bērniem “pasaku par mēlīti” un lūdz viņiem atkārtot pasakā iekļautos vingrinājumus (skatīt 1.pielikumu).

Kopīga dzejoļa skaitīšana un pasakas stāstīšana norisinās katru dienu rīta cēlienā.

Darba autore iepazīstina bērnus ar divskaņiem latviešu valodā, kopīgi aplūkojot runājošo sienu. Darba autore parāda bērniem katru no divskaņiem, sākumā izrunā to pati, pēc tam lūdz izrunāt tos bērniem. Bērniem tiek piedāvāta darba lapas aizpildīšana (skatīt 4.pielikumu). Bērnu uzdevums ir ierakstīt dotos divskaņus atbilstošajās vietās teikumā. Par cik bērni vēl paši nelasa, tad teikumus darba autore lēnām un izteiksmīgi izlasīja bērniem priekšā lūdzot viņiem tos atkārtot. Runājot lēnām un izteiksmīgi, bērni redz kā kustās lūpas un zobi izrunājot katru skaņu, kā arī dzird, kā katra skaņa ir jāizrunā.

Pasakas lasīšana. Pasakas lasīšana parasti notika atgriežoties no pastaigas gaidot, kad var doties uz pusdienām. Šīs nedēļas laikā tika lasīta Margaritas Stārastes grāmata “Zīlūks” (Stāraste, 2016). Pasaku lasīšana paplašina bērniem latviešu valodas vārdu krājumu. Tādējādi bērni arī dzird daudz vārdus, kuros ir sastopami divskaņi. Pēc katra stāsta izlasīšanas tika veiktas pārrunas par dzirdēto. Tad bērni arī var uzdot jautājumus, ja kaut ko nav sapratuši. Pārrunas norisinās latviešu valodā, lai bērni sāktu vairāk izmantot ikdienā latviešu valodu, kas arī palīdzētu sekmēt divskaņu izrunu. Vairums šīs grupas bērnu kautrējās vēl ikdienā sarunāties latviešu valodā, jo viņu vārdu krājums vēl nav plašs. Taču, lai valodu labāk apgūtu, tajā ir daudz jārunā. Runāšana ikdienā sekmēs valodas attīstību turpmāk.

Roku un pirkstu veiclībai darba autore piedāvāja bērniem savērt pašiem savas krelles vai rokassprādzi.

Šīs nedēļas laikā bērni tika iepazīstināti ar divskaņiem latviešu valodā. Sākot ar šo nedēļu, darba autore ikdienā ar bērniem daudz runās latviešu valodā, lai bērni pēc iespējas vairāk dzirdētu latviešu valodu. Tas šobrīd ir svarīgais pētāmās grupas bērniem latviešu valodas apgūvē. 8 no pētāmās grupas bērniem sāka izrādīt lielāku interesi par latviešu valodu, atkārtojot darba autores teiktos vārdus, uzdodot jautājumus, ja kaut ko nesaprata.

2. nedēļa –

Jaunas nedēļas sākumā iepazīstamies ar jaunu dzejoli, kuru skaitījām visu katru rītu, kad kopā sanāca visi bērni (skatīt 7.pielikumu).

Pēc dzejoļa noskaitīšanas tiek izpildīti dažādi mēles vingrinājumi:

- Jāatver plaši mute un izkārtā mēle jānoliec pa labi, pa kreisu un uz augšu, un leju.
- Ar atvērtu muti mēle jāpiespiež pie aukslējām un jāklakšķina.
- Noliekam mēli gulēt - mēle atrodas nekustīgā pozīcijā, tā kā sakot “ā”.
- Mēli paslēpj iekšpusē un ar mēles galu sitas pie viena vaiga, pēc tam pie otra.
- Mēles gals lido no viena lūpas kaktiņa uz otru, lūpām nesaskaroties. Pēc tam mēle paslēpjas mutē iekšā.

(Adamsa, Struka, Tīlmane – Karusa, 2000)

Pēc mēles vingrinājumiem, darba autore rosina bērnus izpildīt vingrinājumus divskaņa “ie” izrunas sekmēšanai:

- Darba autore aicina bērnus plati pasmaidīt rādot zobus. Sākumā bērni šādi smaidot izrunā skaņu i un pēc tam uzreiz skaņu a. Skaņām saplūstot, veidosies divskanis “ie”. Pēc tam pedagogs piedāvā nosaukt vārdus, kuros sastopams divskanis ie. Piemēram, iela, diena, labdien, riepa, siena, siers. Arī šim vingrinājumam, ja nepieciešams, sākumā bērns var palīdzēt liekot rādītājpirkstus pie lūpu kaktiņiem (Celitāne, 2007).
- Izrunājot vārdus, kuros ir divskaņi, izmantot ritmizēšanas paņēmienus, piemēram, roku plaukšķināšanu, kāju sišanu pret grīdu, plaukstu uzsitienus pa ceļgaliem vai ar pirkstiem pieskaroties pleciem. Darba autore pasaka teikumu – “Ieva veikalā nopirka skaistu kleitu.” Bērni atkārtoti teikumu jau sitot plaukstas uz katru divskani, kuru sadzird (Celitāne, 2007).

Šajā nedēļā bērniem tiek piedāvāts aizpildīt darba lapu par divskani “ie” (skatīt 8.pielikumu).

Roku un pirkstu sīkās muskulatūras attīstībai tiek piedāvāts uzdevums – “Koks”. Bērniem ir pašiem jāuzzīmē koka stumbrs, jāuzzīmē un jāizgriež dažādas rudens lapas (kļavas, ozola,

bērza, pīlādža). Fons jāizveido no izplēstiem nelieliem krāsaino lapu gabaliem, kurus pielīmē attiecīgajā vietā, piemēram zilās krāsas papīru kā debesis, zaļās kā zāli.

Pasakas lasīšana. Šīs nedēļas laikā, darba autore bērniem sāka lasīt Margaritas Stārastes grāmatu "Pasaku ābece" (Stāraste, 2018).

Šīs nedēļas laikā bērni arvien vairāk centās paši runāt latviešu valodā un ļoti daudz atkārtoja dažādus vārdus, ko darba autore lieto ikdienā. Bērniem ļoti patīk mēles un lūpu vingrinājumi, šajā nedēļā tika izmantoti arī vingrinājumi divskaņa "ie" izrunai. Nedēļas sākumā divskani "ie" neizrunāja 11 pētāmās grupas bērni, 1 no bērniem izdevās izrunāt divskani "ie", jo šī bērna ģimenē ikdienā runā gan latviešu, gan krievu valodā, tāpēc dažu divskaņu izruna viņam sanāk ļoti labi. Regulāri atkārtojot vingrinājumus, bērniem izrunāt divskani "ie" izdevās daudz labāk. Nedēļas beigās pilnībā izrunāt divskani "ie" izdevās 4 no grupas bērniem. Par cik šajā nedēļā katru rītu sekmējām divskaņa "ie" izrunu un arī darba lapas uzdevums bija par divskani "ie", tad bērniem šis divskanis ļoti palika prātā. Darba autore novēroja, ka bērni pat ģērbjoties atkārtoja divskaņa "ie" izrunu, apskatot to uz runājošās sienas, viņi to atkārtoja.

3. nedēļa –

Jaunas nedēļas sākumā, darba autore iepazīstina bērnu ar jaunu dzejoli, kuru skaitīja katru rītu visiem kopā sanākot (skatīt 9.pielikumu).

Vingrinājumi divskaņa "o" izrunas sekmēšanai:

- Lūpas izstiepjot uz priekšu, izrunā skaņu u un uzreiz pēc tam lūpas jāatvelk smaidā, izrunājot skaņu a. Pakāpeniski skaņas izrunājot arvien ātrāk un liekot uzsvaru uz pirmo skaņu, skaņām saplūstot veidojas divskani o. Ja nepieciešams sākumā šim vingrinājumam bērni var palīdzēt ar pirkstiem, rādītājpirkstus liekot uz lūpu kaktiņiem.

Pēc pirmā vingrinājuma, darba autore jautā bērniem, vai viņi saklusa kādu divskani veicot šo vingrinājumu. Divskani saklausīja 3 no pētāmās grupas bērniem. Pārrunājām, ka veicot vingrinājumu, veidojas divskanis "o". Darba autore iepazīstina bērnus ar vārdiem, kuros ir ir sastopams divskanis "o" (ola, oga, ota).

Šīs nedēļas laikā, darba autore rosināja bērnus aplūkot darba lapu par divskaņiem, rosinot attēlot to kustības un atkārtot aprakstītos teikumus. Kad darba lapa tika aplūkota, darba autore kopā ar bērniem izdziedāja katru divskani. (skatīt 2. pielikumu).

Pirkstu sīkās muskulatūras attīstībai, darba autore šajā nedēļā rosināja bērnus daudz darboties ar šķērēm. Izgriezt dažādas formas (kvadrātu, trijstūri, rombu, apli, piecstūri), griezt pa līnijām, izgriezt sava vārda burtus, izgriezt dažādus ciparus.

Darba autore turpināja bērniem lasīt priekšā Margaritas Stārastes grāmatu “Pasaku ābece” (Stāraste, 2018).

Šīs nedēļas laikā, pēc mēles vingrinājumiem, darba autore kopā ar bērniem sekmēja divskaņa “o” izrunu. Šis vingrinājums bērniem ļoti patika, bērni atkārtoja šo vingrinājumu ik pa laikam, visas dienas garumā. Tomēr ar divskaņa “o” izrunāšanu bērniem diezgan grūti gāja. Noteikti būs jāatkārto brīvajos brīžos vingrinājums divskaņa “o” izrunas sekmēšanai. Darba autore pēc šīs nedēļas secina, ka jāpiedāvā bērniem pēc iespējas vairāk tādi vingrinājumi, kas viņiem patiesi patīk, tādējādi viņi nemanot sekmē divskaņu izrunu. Jo labvēlīgāka būs apkārtējā vide ar tādiem vingrinājumiem, kas tieši bērniem šķiet aizraujoši, jo sekmīgāk notiks divskaņu izrunas sekmēšana. Pēc pasakas lasīšanas, darba autore parasti bērniem uzdod dažādus jautājumus par dzirdēto. Šīs nedēļas laikā bērni daudz aktīvāk iesaistījās atbilžu sniegšanā, cenšoties atbildēt latviešu valodā.

4. nedēļa –

Šīs nedēļas laikā darba autore kopā ar bērniem skaitīja tautasdziesmu (skatīt 11.pielikumu).

Šīs nedēļas laikā, lai ievingrinātu artikulācijas aparātu latviešu valodas skaņu izrunai, tika izmantots žokļa vingrinājums (skatīt 12.pielikumu). Žokļa vingrinājuma laikā tika lasīta pasaka “Maza pasaciņa par žokli” un darba autore rosināja bērnus atkārtot dažādus vingrinājumus pasakas laikā (Adamsa, Struka, Tilmane – Karusa, 2000).

Pirkstu sīkās muskulatūras attīstībai, darba autore piedāvāja darbu ar mozaīku (skatīt pielikumu nr.). Bērni brīvi izvēlās, ko izveidos – māju, dzīvnieku, burtus, ciparus, utt.

Arī šajā nedēļā darba autore turpināja un pabeidza lasīt bērniem Margaritas Stārastes grāmatu “Pasaku ābece”. Pēc izlasītā, darba autore ar bērniem pārrunāja dzirdēto.

Šīs nedēļas laikā, darba autore rosināja bērnus aizpildīt darba lapu par divskani “ai” (skatīt 13.pielikumu).

Darba autore, šīs nedēļas laikā, ievēroja, ka bērni ir vairāk atvērušies un sākuši sarunāties latviešu valodā. Divskaņa “ai” izruna bērniem ļoti labi izdevās. Nedēļas laikā, darba autore kopā ar bērniem atkārtoja vingrinājumus divskaņa “o” izrunas sekmēšanai, jo ar šī divskaņa izrunāšanu, bērniem šobrīd iet visgrūtāk. Uzlabojums bija saklausāms, taču vingrinājumi jāatkārto arī turpmāk ikdienā. Bērni izrunājot divskani “o” vēlas teikt nevis [uo], bet gan [o].

5. nedēļa –

Šīs nedēļas laikā, darba autore kopā ar bērniem skaitīja dzejoli (skatīt 14. pielikumu).

Artikulācijas vingrinājums:

ah – aih

eh – auh
ih – eih
oh – oih
uh – uih

(Adamsa, Struka, Tilmane – Karusa, 2000)

Darba lapa par divskani “ei” (skatīt 15. pielikumu).

Šīs nedēļas laikā, darba autore, bērniem lasīja Latviešu tautas pasakas “Brīnumu pasakas”, izlasot katru dienu pa vienai pasakai no grāmatas. Tika izlasītas pasakas “Burvju dzirnaviņas”, “Garā pupa”, “Putnu Bulbulis”, “Zalkša līgava”, “Brīnuma augļi”. Pēc lasīšanas, darba autore kopā ar bērniem pārrunāja dzirdēto.

Lai attīstītu bērniem pirkstu sīko muskulatūru, darba autore rosināja bērnus darboties ar plastilīnu un māla, izveidojot grozu ar rudens veltēm (skatīt 2. attēlu).

2. attēls “Grozī no māla”

Šīs nedēļās laikā, darba autore kopā ar bērniem izspēlēja leļļu teātri, rosinot bērnus runāt tikai latviešu valodā, lai bērni vēl vairāk aktivizētu latviešu valodas izmantošanu ikdienā. Sākumā bērni ļoti kautrējās, jo likās, ka nespēj pietiekami labi izteikties, taču saņemot uzmundrinājumu un atbalstu bērniem ļoti labi izdevās izspēlēt leļļu teātri. Bērni bija sadalījušies vairākās grupiņās, līdz ar to viens otram varēja arī palīdzēt. Darba autore secināja, ka bērni viens otram arī ir ļoti labi skolotāji, jo tas bērns, kurš tajā brīdī varbūt zina kaut ko vairāk, var izpalīdzēt citam bērnam un gandarījums abiem ir ļoti liels. Bērnu vārdu krājums

latviešu valodā ir jau vairāk paplašinājies, līdz ar to bērni jūtas jau nedaudz drošāk izmantojot latviešu valodu ikdienā.

6. nedēļa –

Darba autore kopā ar bērniem skaitīja dzejoli (skatīt 16.pielikumu).

Mēles vingrinājums “Zobu tīrīšana”. Ar atvērtu muti, pasmaidīt un ar platu mēles galu jāiztīra augšējos priekšzobus. Mēles galam sākumā jāatrodas starp augšlūpu un zobiem, tad aiz augšējiem zobiem. Mēlei jāvirzās pa labi un pa kreisi. Tas pats “tīrot” apakšējos priekšzobus. Vingrinājums jāizpilda apakšžoklim nekustoties (Miltiņa, 2005).

Darba lapa par divskani “au” (skatīt 17. pielikumu). Pēc darba lapas aizpildīšanas, darba autore ar katru bērnu atsevišķi izpildīja vingrinājumu divskaņa “au” izrunas sekmēšanai. Ātri izrunājot burtu “a” un tāpat izrunājot burtu “u” veidojas divskanis “au”.

Šīs nedēļas laikā, darba autore bērniem lasīja grāmatu “Visskaistākās pasakas pasaulē” (Gaidamovič, Rimeikis, Krakys, Rozhkova, Kirstukaite, Adomavičius, 2019). Katru dienu izlasot pa vienai pasakai. Tika izlasītas pasakas “Trīs sivēntiņi”, “Runcis zābakos”, “Pelnušķīte”, “Ansītis un Grietiņa”, “Sniegbaltīte un septiņi rūķīši”.

Pirkstu sīkās muskulatūras attīstībai, darba autore rosina bērnus konstruēt ar zirņiem un kociņiem (skatīt 3. attēlu).

3. attēls “Konstruēšana ar zirņiem un kociņiem”

Šīs nedēļas laikā, bērniem bija prieks dzirdēt sev jau iepriekš zināmas pasakas latviešu valodā. Pasakas, kuras darba autore lasīja bērniem šīs nedēļas laikā, bērni bija iepriekš dzirdējuši savā dzimtajā valodā. Tagad dzirdot tās latviešu valodā, bija vēl interesantāk tās klausīties. Bērni apguva daudz jaunus vārdus. Bērniem ļoti labi veicās ar divskaņa “au” izrunāšanu.

7. nedēļa –

Darba autore kopā ar bērniem skaitīja dzejoli (skatīt 18. pielikumu).

Lūpu vingrinājums “Vecmāmiņas runa”. Augšlūpu pārstiepjot pāri apakšlūpai vēlreiz jāmēģina noskaitīt dzejolis (Adamsa, Struka, Tilmane – Karusa,2000).

Šīs nedēļas laikā, darba autore, bērniem lasīja Margaritas Stārastes grāmatu “Kas notiek dižmežā?” (Stāraste, 2009).

Darba lapas uzdevumā jāatrod divas vienādas formas, lai kopā izveidotos vārds (skatīt 5. pielikumu). Vārdos dzirdami divskaņi. Kad bērni ir vienādās figūras atraduši un savienojuši, darba autore ar katru bērnu atsevišķi izrunā katru no vārdiem tā, lai tiktu pareizi izrunāts divskanis.

Pirkstu sīkās muskulatūras attīstīšanai, bērniem ir ar dziju jāaptin izgrieztie dārzeņu un augļu šabloni (skatīt 4.attēlu).

4. attēls “Dārzeņu un augļu šabloni”

Šīs nedēļas laikā, darba autore novēroja, ka bērni arvien vairāk izmanto latviešu valodu sarunājoties gan ar skolotājām, gan viens ar otru. Bērni jūtas daudz drošāki, jo viņu vārdu krājums ir ievērojami paplašinājies. Arī divskaņu izruna ir uzlabojusies, bērni ļoti cenšas, izpilda vingrinājumus, ja neizdodas līdz galam izrunāt pareizi. Darba autore uzskata, ka pozitīvi ir tas, ka bērni kļūdoties nenoslēdzas, bet kļūdas izlabo un turpina ar prieku apgūt latviešu valodu.

8. nedēļa –

Darba autore kopā ar bērniem skaitīja dzejoli (skatīt 19.pielikumu).

Elpošanas vingrinājums “Sveces pūšana”. Izmantojot papīra strēmeli, bērnam vienmērīgi un lēni izelpojot jācenšas nopūst iedomātā svece (Miltiņa, 2005). Vingrinājumu atkārtoti ar spalvas pūšanu.

Šajā nedēļā, darba autore, bērniem lasīja Margaritas Stārastes grāmatu “Laires sēkliņa” (Stāraste, 2006).

Pirkstu sīkās muskulatūras attīstīšanai, darba autore ar bērniem izspēlēja spēles ar dabas materiāliem. Priežu skuju:

- jāruļļē izstieptās plaukstās;
- virpina ar katru pirkstu;
- jāsarindo pamīšus īsās un garās skuju;
- ar īkšķi un rādītājpirkstu skuju pietur;
- ar īkšķi un rādītājpirkstu virpina skuju (Šternfelde, 2017).

Darba lapas uzdevums ir sekojot līdzi bultiņai, nosaukt divskaņus (skatīt 3. pielikumu). Darba autore klausās, kā katram bērnam izdodas izrunāt divskaņus. Ja ar kāda divskaņa izrunāšanu rodas grūtības, darba autore kopā ar bērnu atkārtoti šo divskani, līdz izdodas to izrunāt pareizi.

Šīs nedēļas laikā, 5 no pētāmās grupas bērniem neapmeklēja pirmsskolas izglītības iestādi veselības stāvokļa dēļ, tāpēc darba autorei izdevās vairāk pastrādāt individuāli ar katru no bērniem. Darba autore, pēc novērojumiem, secināja, ka lielākās grūtības pētāmās grupas bērniem rodas izrunājot divskaņus “ie” un “o” [uo]. Tāpēc darba autore kopā ar bērniem atkārtoti vingrinājumus, meklēja vārdus, kuros ir saklausāmi šie divskaņi, veidoja kopā ar bērniem teikumus, kuros dzirdami pēc iespējas vairāk šie divskaņi. Nedēļas beigās varēja novērot, ka bērniem veicas daudz labāk, taču vēl ir nepieciešams daudz vingrināties un daudz runāt latviešu valodā.

9. nedēļa –

Šīs nedēļas laikā, darba autore kopā ar bērniem, skaitīja dzejoli (skatīt 20.pielikumu).

Vingrinājumi mīksto aukslēju stabilizēšanai:

- “Vaigu piepūšana” – Vaigus piepūšot, mēli izbāž pa vidu lūpām. Nelielu brīdi patur un pēc tam ļauj gaisam izplūst;
- “Krākšana” – Ar plati atvērtu muti jākrāc, radot pēc iespējas vairāk dažādus krākšanas trokšņus un stipruma pakāpes (Adamsa, Struka, Tilmane – Karusa, 2000).

Šīs nedēļas laikā, darba autore bērniem lasīja Margaritas Stārastes grāmatu “Laiques zeme” (Stāraste, 2019).

Lai attīstītu bērniem pirkstu sīko muskulatūru, darba autore rosina bērnu uzzīmēt zīmējumu pēc pašu izvēles. Zīmējums jāveic ar guaša krāsām un zīmējot ar pirkstiņu.

Darba autore, kopā ar bērniem atkārtoti nedēļas dienas, rosinot saklausīt, kādi divskaņi ir dzirdami nedēļas dienu nosaukumos.

Darba autore bērniem piedāvāja 4 darba lapas, kuros ir redzami dažādi attēli ar to nosaukumiem. Bērnu uzdevums bija atrast, kuros vārdos ir divskaņi un pasvītrot to un

izkrāsot melnbalto attēlu, kura nosaukumā ir divskanis. Piemēram, nauda – bērnam jāpasvītro divskanis “au” un jāizkrāso melnbaltais attēls ar naudu (skatīt 21.pielikumu, 22.pielikumu, 23.pielikumu, 24.pielikumu).

Bērni ļoti labi sāk saklausīt, kuros vārdos ir dzirdami divskaņi. Bērni daudz vairāk pievērš uzmanību katrai skaņai vārdā. Tas ir ļoti labi ne tikai priekš divskaņu izrunas sekmēšanas, bet arī pie valodas attīstības kopumā. Tādējādi bērni atpazīst un atšķir dažādas skaņas vārdos. Vizuāli apskatot divskaņus pie runājošās sienas, tos atpazīst un nosauc 8 no pētāmās grupas bērniem. 4 no pētāmās grupas bērniem nosaucot divskaņus vēl kļūdās, kas arī ir labi, jo no kļūdām var labāk iemācīties.

10. nedēļa –

Mārtiņdienas svētku noskaņās, šīs nedēļas laikā, darba autore, kopā ar bērniem skaitīja tautasdziesmu (skatīt 25.pielikumu).

Artikulācijas vingrinājumi –

- “Klakšķi” – Ar mēles galu jāveic ritmiski piesitieni pie aukslējām. Mutei jābūt atvērtai. Vingrinājumu izpilda aptuveni 20 sekundes.
- “Durtiņas” – Mēles galam atrodies aiz augšējiem priekšējiem zobiem, muti ritmiski vērt vaļā un ciet. Vingrinājumu veic 15 reizes un atkārto 3 reizes.
- “Adatiņa” – Ar pavērtu muti, mēli izvērza uz āru. Sasprindzinot mēli, to stiep uz priekšu, pozīciju noturot 5 sekundes. Tad mēli atslābina un vingrinājumu atkārto 15 reizes, atkārtojot vingrinājumu 3 reizes (Mackēviča, Kalere)

Šīs nedēļas laikā, darba autore, bērniem lasīja Margaritas Stārastes grāmatu “Tince grib mācīties” (Stāraste, 2018).

Grupas telpās ir pieejamas smiltis, kuras bērni kopā ar vecākiem salasīja jūrmalā un kinētiskās smiltis. Lai attīstītu bērnu pirkstu sīko muskulatūru, darba autore uz 4 paplātēm sabēra šīs smiltis un rosināja bērnus zīmēt un rakstīt tajās.

Šīs nedēļas laikā, darba autore piedāvāja aizpildīt darba lapu no Ilzes Dzenes uzdevumu krājuma “Ieraksti divskani” (Dzene, 2021). Bērniem ir jāieraksta pareizais divskanis vārdos (skatīt 26. pielikumu).

Šīs nedēļas laikā, darba autore aprunājās ar iestādes logopēdi, kura atzinīgi novērtēja dažādus artikulācijas, mēles un pūšanas vingrinājumus, kurus darba autore kopā ar bērniem veica katru dienu. Tādējādi uzlabojas bērniem skaņu izruna arī dzimtajā valodā. Ja bērns spēs izrunāt pareizi skaņas dzimtajā valodā, viņam labāk izdosies tās izrunāt arī latviešu valodā. Bērniem šie vingrinājumi ļoti patīk un sagādā pozitīvas emocijas. Šīs nedēļas laikā, darba

autore arī novēroja uzlabojumus divskaņa “ie” izrunā tiem bērniem, kuriem tas sagādāja grūtības. Darba autore secina, ka svarīgi ir šos vingrinājumus izpildīt regulāri.

11. nedēļa –

Valsts svētku noskaņās, šīs nedēļas laikā, darba autore ar bērniem kopā skaitīja dzejoli (skatīt 27. pielikumu).

Vingrinājumi žokļu locītavām –

- “Zivtiņa runā” – platu muti atvērt un aizvērt. Vingrinājumu atkārtot 10 reizes.
- “Miedziņš nāk” – Ar plaši atvērtu muti žāvāties, ievilkt elpu un izelpojot.

Vingrinājumu atkārtot 10 reizes (Hadaņoka, Hadaņoka, 2014).

Šīs nedēļas laikā darba autore lasīja grāmatu Latviešu tautas pasakas “Brīnumu pasakas”.

Pirkstu sīkās muskulatūras attīstībai, pēc pašu bērnu lūguma, darba autore iemācīja bērniem izlocīt lidmašīnu un laivu. Svinot Latvijas dzimšanas dienu, bērni izveidoja svečītes Latvijai. Izmantojot tualetes papīra rulli, aplīmējot to ar sarkanām un baltām salvetēm (salvetes tika plēstas un sarullētas mazos gabaliņos) un pielīmējot uzzīmēto liesmiņu (skatīt 5.attēlu).

5. attēls “Sveces Latvijai”

Šīs nedēļas laikā, darba autore, piedāvāja bērniem aizpildīt darba lapu no Ilzes Dzenes uzdevumu krājuma “Ieraksti divskani” (Dzene, 2021). Bērnu uzdevums ir ierakstīt pareizo divskani attiecīgajā vietā (skatīt 28. pielikumu)

Šīs nedēļas beigās, darba autore kopā ar bērniem vēlreiz izspēlēja leļļu teātri. Bērni sadalījās nelielās grupās un paši izdomāja sižetu, kuru izspēlēs. Leļļu teātri izspēlēja runājot latviešu valodā. Darba autore secināja, ka bērnu vārdu krājums kopš septembra ir ļoti paplašinājies un viņi vairs nekautrējas latviešu valodu izmantot. Bērni ļoti labi mācās arī viens no otra.

12. nedēļa –

Šīs nedēļas laikā, darba autore, kopā ar bērniem skaitīja dzejoli (skatīt 29. pielikumu).

Vingrinājumi mīkstajām aukslējām –

- Plati atverot muti, izrunāt “a”.
- Norīt siekalas. Vingrinājumu atkārtot 10 reizes.
- Žāvāties. Vingrinājumu atkārtot 10 reizes.
- Klepot ar atvēru muti. Vingrinājumu atkārtot 10 reizes (Hadaņoka, Hadaņoka, 2014).

Šīs nedēļas laikā, darba autore bērniem lasīja Dorbe Herberta grāmatu “Aina ar brālīti meklē cālīti” (Herberts, 2020).

Par cik bērniem ļoti iepatikās rakstīt un zīmēt smiltīs, darba autore smiltis saglabāja arī šīs nedēļas pirkstu sīkās muskulatūras attīstīšanai. Bērnu uzdevums bija izlikt divskaņus no kustīgā alfabēta un tad tos ar pirkstu uzrakstīt smiltīs.

Arī šīs nedēļas laikā, darba autore, bērniem piedāvāja aizpildīt darba lapu no Ilzes Dzenes uzdevumu krājuma “Ieraksti divskani”. Bērnu uzdevums bija ierakstīt attiecīgo vārdu teikuma beigās (skatīt pielikumu nr.). Par cik pētāmo grupu apmeklēja arī 5 gadus veci bērni, viņiem uzdevums tika nedaudz atvieglots.

Šī bija darba autore pedagoģiskā pētījuma pēdējā nedēļa. Darba autore salīdzināja, kā gāja sākumā un kā bērniem veicas šajā nedēļā. Bērnu vārdu krājums ir ļoti paplašinājies, viņi vairs nekautrējas izmantot latviešu valodu ikdienā. Bērnu vecāki arī teica, ka bērni ļoti daudz ir sākuši runāt arī mājās latviski. Darba autore, šīs nedēļas laikā secina, ka bērni divskaņus atpazīst un spēj tos nosaukt. Visi pētāmās grupas bērni vēl neizrunā pilnībā visus divskaņus pareizi, tomēr to izruna ir ļoti uzlabojusies. Svarīgākais, ka bērni ar prieku ir darbojušies, iepazinuši divskaņus latviešu valodā un sekmējuši to izrunu.

3.4. Pedagoģiskā pētījuma rezultāti

Pedagoģiskā izmēģinājuma darbība tika veikta 3 mēnešus (septembri, oktobri, novembri). Katra mēneša beigās, darba autore veica novērojumu, vai bērniem ir uzlabojusies divskaņu izruna. Novērojumi tika atzīmēti tabulā un pedagoģiskā novērojuma protokolā (skatīt 29.pielikumu, 30.pielikumu, 31.pielikumu). Kritēriji, pēc kuriem darba autore vadījās novērojot bērnus:

- Nekad – bērns runājot latviešu valodā, nevienā no vārdiem neizrunā divskaņus.
- Dažreiz – bērns runājot latviešu valodā, dažos no vārdiem izrunā divskaņus.
- Vienmēr – bērns runājot latviešu valodā, vienmēr visos vārdos izrunā divskaņus.

Mēnesis: Septembris

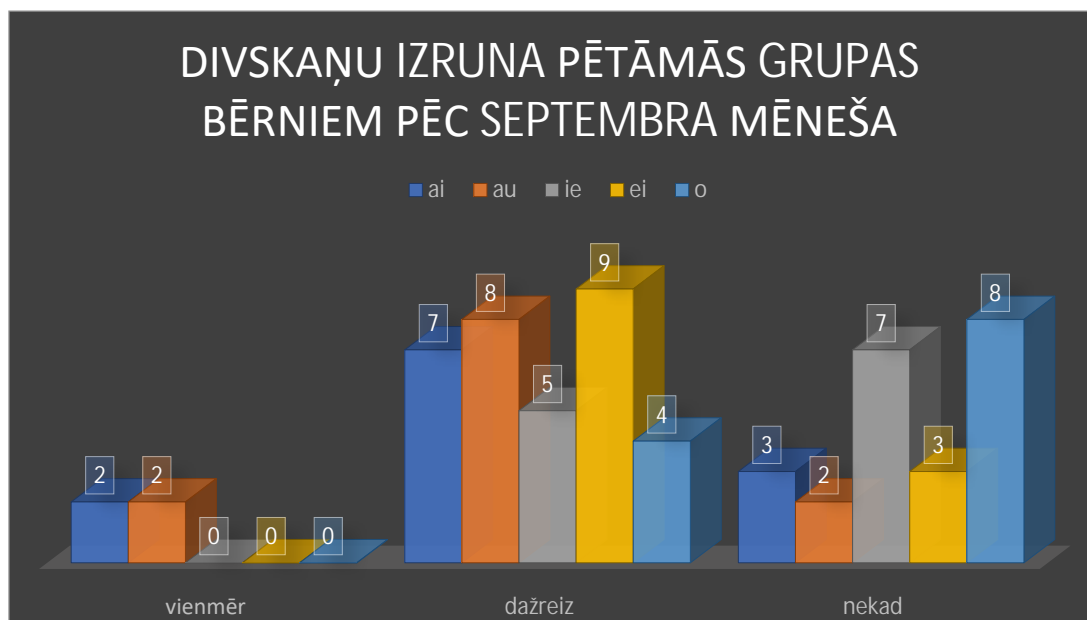
2. tabula

Nr. p. k.	Bērna vārds	Divskaņi				
		ai	au	ie	ei	o
1.	Alise	vienmēr	vienmēr	dažreiz	dažreiz	nekad
2.	Anastasija	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	nekad
3.	Artēmijs	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	dažreiz
4.	Dmitrijs	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	nekad
5.	Artūrs	vienmēr	vienmēr	dažreiz	dažreiz	dažreiz
6.	Polīna	dažreiz	dažreiz	nekad	nekad	nekad
7.	Vlada	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz	nekad
8.	Anna	dažreiz	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz
9.	Sofija	nekad	nekad	dažreiz	dažreiz	dažreiz
10.	Deni	nekad	dažreiz	nekad	nekad	nekad
11.	Kirils	nekad	nekad	nekad	dažreiz	nekad
12.	Vlads	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	nekad

Apkopojot septembra mēneša rezultātus un salīdzinot tos ar sākuma novērojumu, darba autore secina, ka septembra laikā jau ir novērojami uzlabojumi divskaņu izrunas sekmēšanā (skatīt 6. attēlu). Septembra beigās divskani “ai” vienmēr izrunāja 2 pētāmās grupas bērni, šis rādītājs mēneša beigās nav mainījies. Taču dažreiz divskani “ai” izrunāja 7 bērni, par vienu vairāk nekā pētījuma sākumā. Divskani “ai” nekad neizrunāja 3 grupas bērni. Darba autore secina, ka bērniem jāturpina izpildīt vingrinājumi divskaņa “ai” izrunas sekmēšanai, jāturpina

daudz runāt latviešu valodā, izmantojot vārdus, kuros ir dzirdams divskanis “ai”. Pētījuma pirmā mēneša beigās, divskani “au” vienmēr izrunāja 2 grupas bērni, dažreiz izrunāja 8 bērni un nekad neizrunāja 2 pētāmās grupas bērni. Diemžēl, septembrī nav novērojami uzlabojumi divskaņa “au” izrunas sekmēšanā. Taču šis ir pētījuma pirmais mēnesis un viena mēneša laikā visu divskaņu izrunu neizdosies sekmēt. Tāpēc darba autore secina, ka jāturpina aktīvi izpildīt vingrinājumi divskaņa “au” izrunas sekmēšanai. Divskani “ie” septembra beigās dažreiz izrunāja 5 grupas bērni, nekad to neizrunāja 7 pētāmās grupas bērni un nav neviens bērns, kurš to izrunātu vienmēr. Tomēr divskaņa “ie” izrunas sekmēšanā ir novērojams uzlabojums, jo pētījuma sākumā to dažreiz izrunāja 2 bērni un nekad neizrunāja 10 pētāmās grupas bērni. Divskani “ei” septembra beigās dažreiz izrunāja 9 pētāmās grupas bērni un nekad neizrunāja 3 grupas bērni. Septembra beigās bērniem, ir uzlabojusies divskaņa “o” izruna. Nekad divskani “o” neizrunāja 8 grupas bērni un dažreiz to izrunāja 4 grupas bērni.

Pirmā mēneša laikā svarīgākais uzdevums bija aktivizēt bērniem latviešu valodas izmantošanu ikdienā. Pirms tam bērni nerunāja tik daudz latviešu valodā, tāpēc svarīgākais ir, lai bērni sāktu vairāk runāt. Jo vairāk bērni runās, jo vairāk arī sekmēs divskaņu izrunu. Septembra mēneša laikā, ir novērojami uzlabojumi divskaņu izrunā. Darba autore uzskata, ka priekš pirmā pētījuma mēneša tas ir ļoti labs rādītājs.

6. attēls “Divskaņu izruna pētāmās grupas bērniem pēc Septembra mēneša”

Mēnesis: Oktobris

- Nekad – bērns runājot latviešu valodā, nevienā no vārdiem neizrunā divskaņus.
- Dažreiz – bērns runājot latviešu valodā, dažos no vārdiem izrunā divskaņus.
- Vienmēr – bērns runājot latviešu valodā, vienmēr visos vārdos izrunā divskaņus.

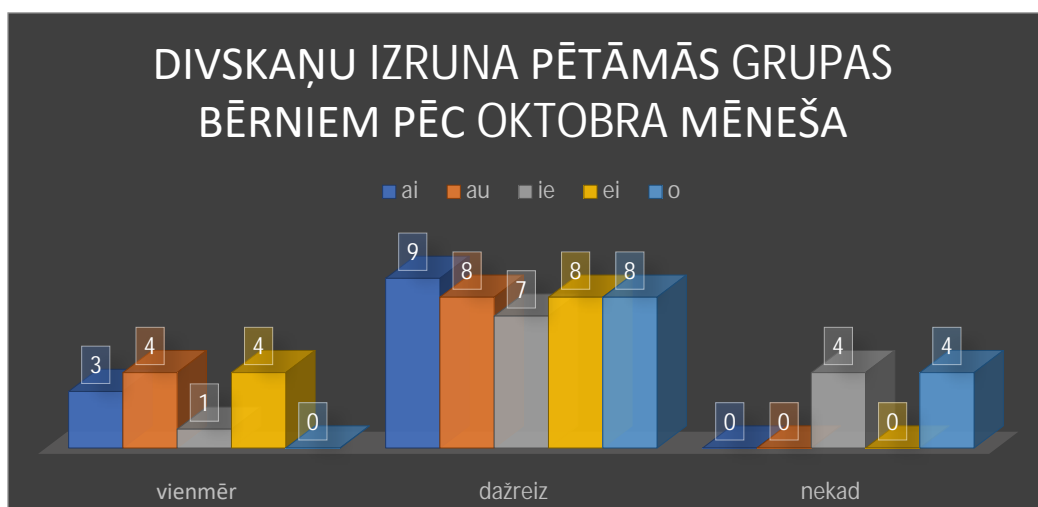
3. tabula

Nr. p. k.	Bērna vārds	Divskaņi				
		ai	au	ie	ei	o
1.	Alise	vienmēr	vienmēr	dažreiz	vienmēr	dažreiz
2.	Anastasija	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	nekad
3.	Artēmijs	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	dažreiz
4.	Dmitrijs	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz
5.	Artūrs	vienmēr	vienmēr	vienmēr	vienmēr	dažreiz
6.	Polīna	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz	nekad
7.	Vlada	dažreiz	vienmēr	dažreiz	dažreiz	dažreiz
8.	Anna	vienmēr	vienmēr	dažreiz	vienmēr	dažreiz
9.	Sofija	dažreiz	dažreiz	dažreiz	vienmēr	dažreiz
10.	Deni	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz	nekad
11.	Kirils	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	dažreiz
12.	Vlads	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	nekad

Apkopojot oktobra mēneša iegūtos rezultātus, darba autore secina, ka šajā mēnesī bērni jau daudz vairāk izrunā katru no divskaņiem (skatīt 7.attēlu). Divskani “ai” vienmēr izrunāja 3 grupas bērni, bet dažreiz to izrunāja 9 grupas bērni. Septembrī vēl 3 no pētāmās grupas bērniem neizrunāja nekad divskani “ai”. Oktobrī jau visi grupas bērni to izrunā vismaz dažos no vārdiem. Divskani “au” oktobra mēneša beigās vienmēr izrunāja 4 bērni un dažreiz to izrunāja 8 pētāmās grupas bērni. Septembrī 2 no grupas bērniem nekad neizrunāja divskani “au”, taču oktobra beigās jau visi bērni to izrunāja vismaz dažos no vārdiem. Divskaņa “ie” izruna pētāmās grupas bērniem liekas vissarežģītākā. Oktobra beigās vienmēr to izrunā 1 bērns, dažreiz 7 bērni un nekad to neizrunā 4 pētāmās grupas bērni. Darba autore secina, ka šī divskaņa izrunu jāvingrinās katru dienu, izpildot vingrinājumu vai saucot dažādus vārdus, kuros ir saklausāms divskanis “ie”. Oktobra mēneša beigās divskani “ei” vienmēr izrunāja jau

4 pētāmās grupas bērni. Tas ir ļoti labs rādītājs, jo vēl septembrī neviens bērns nespēja vienmēr izrunāt šo divskani. Dažreiz divskani “ei” izrunāja 8 bērni. Arī šo divskani vismaz dažos no vārdiem izrunā visi pētāmās grupas bērni. Oktobra beigās divskani “o” dažreiz izrunā 8 bērni un nekad neizrunā 4 pētāmās grupas bērni. Arī šī divskaņa izruna bērniem liekas sarežģīta.

Šajā mēnesī divskaņa izruna ir palikusi nemainīga tikai divskanim “o”. Paši bērni arī ir secinājuši, ka šī divskaņa izruna ir sarežģīta. Tāpēc jāturpina vingrinājumi veikt katru dienu. Taču ar pārējo divskaņu izrunas sekmēšanu bērniem ir veicies ļoti labi. Arī bērnu vārdu krājums latviešu valodā ir paplašinājies un bērni jau vairāk ikdienā sāk izmantot latviešu valodu. Galvenais šobrīd ir bērniem daudz runāt latviešu valodā, jo tikai runājot sekmējas divskaņu izruna. Pat, ja bērni runājot pieļauj kļūdas, tāpat ir jāturpina daudz runāt, jo no kļūdām bērni mācās. Darba autore ar bērniem ikdienā sarunājas tikai latviešu valodā, lai bērni varētu pēc iespējas vairāk saklausīt kā ir jāizrunā divskaņi. Darba autore uzskata, ka noteikti arī tāpēc bērnu vārdu krājums ir paplašinājies un arī divskaņu izruna ir uzlabojusies. Darba autore arī ir novērojusi, ka bērni ikdienā ar prieku apgūst jaunas prasmes, tāpēc arī noteikti oktobra mēneša rezultāti ir tik ļoti uzlabojusies.

7.attēls “Divskaņu izruna pētāmās grupas bērniem pēc oktobra mēneša”

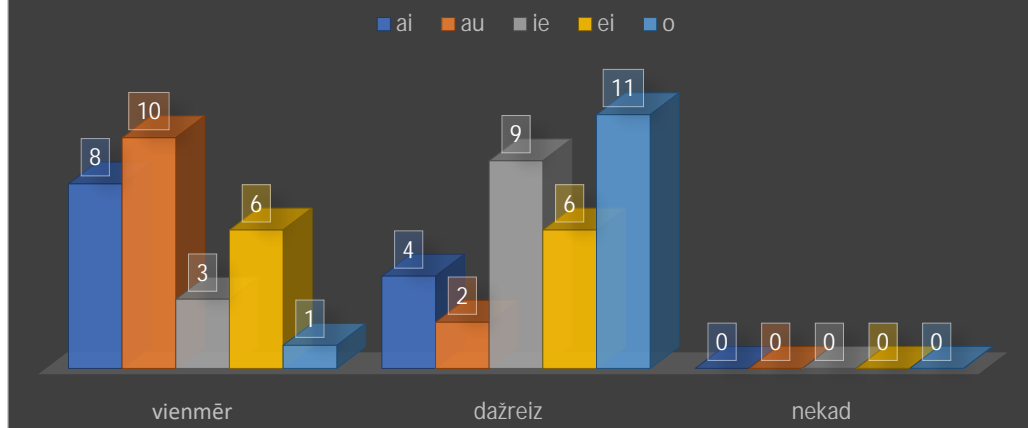
Mēnesis: Novembris

- Nekad – bērns runājot latviešu valodā, nevienā no vārdiem neizrunā divskaņus.
- Dažreiz – bērns runājot latviešu valodā, dažos no vārdiem izrunā divskaņus.
- Vienmēr – bērns runājot latviešu valodā, vienmēr visos vārdos izrunā divskaņus.

Nr. p. k.	Bērna vārds	Divskaņi				
		ai	au	ie	ei	o
1.	Alise	vienmēr	vienmēr	vienmēr	vienmēr	dažreiz
2.	Anastasija	vienmēr	vienmēr	dažreiz	dažreiz	dažreiz
3.	Artēmijs	dažreiz	vienmēr	dažreiz	dažreiz	dažreiz
4.	Dmitrijs	vienmēr	vienmēr	dažreiz	dažreiz	dažreiz
5.	Artūrs	vienmēr	vienmēr	vienmēr	vienmēr	vienmēr
6.	Polīna	vienmēr	vienmēr	dažreiz	vienmēr	dažreiz
7.	Vlada	vienmēr	vienmēr	dažreiz	dažreiz	dažreiz
8.	Anna	vienmēr	vienmēr	vienmēr	vienmēr	dažreiz
9.	Sofija	vienmēr	vienmēr	dažreiz	vienmēr	dažreiz
10.	Deni	dažreiz	vienmēr	dažreiz	vienmēr	dažreiz
11.	Kirils	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz
12.	Vlads	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz

Analizējot novembra mēneša iegūtos rezultātus var secināt, ka bērni vismaz dažos no vārdiem izrunā visus divskaņus (skatīt 8.attēlu). Divskani “ai” vienmēr izrunā 8 bērni, taču dažreiz to izrunā 4 no 12 pētāmās grupas bērniem. Divskaņa “au” izruna pētījuma laikā ir sekmēta visvairāk. Divskani “au” vienmēr izrunā 10 bērni un dažreiz to izrunā 2 pētāmās grupas bērni. Divskani “ie” vienmēr visos vārdos izrunā 3 grupas bērni, dažos no vārdiem divskani izrunā 9 pētāmās grupas bērni. Lai gan šī divskaņa izruna bērniem sagādāja grūtības, tomēr izdevās izrunu sekmēt tā, lai bērni vismaz dažos no vārdiem to izrunātu. Lai pilnībā sekmētu šī divskaņa izrunu, bērniem ir jāturpina vingrinājumi un jāturpina daudz runāt latviešu valodā. Divskani “ei” vienmēr izrunā 6 bērni un dažreiz to izrunā arī 6 pētāmās grupas bērni. Pēc iegūtajiem rezultātiem, darba autore secina, ka divskani “o” pētāmās grupas bērniem izrunāt ir vissarežģītāk. Tomēr pētījuma laikā ir izdevies sekmēt divskaņa “o” izrunu tā, ka bērni vismaz dažos no vārdiem to izrunā pareizi.

DIVSKAŅU IZRUNA PĒTĀMĀS GRUPAS BĒRNIEM PĒC NOVEMBRA MĒNEŠA

8. attēls “Divskaņu izruna pētāmās grupas bērniem pēc novembra mēneša”

SECINĀJUMI

1. Izmantojot dažādas metodes un metodiskos materiālus var sekmēt divskaņu izrunu latviešu valodā.
2. Lai sekmētu divskaņu izrunu, dažādas metodes un metodiskie materiāli jāizmanto ir regulāri, lai bērniem labāk nostiprinātos zināšanas.
3. Bērniem patīk, ja iegūtās zināšanas vizualizē. Piemēram, runājošo sienu izmantošana pedagoģiskajā procesā ir lielisks veids, kā nostiprināt apgūstamo mācību vielu.
4. Divskaņu izrunas sekmēšanai ir nepieciešams ilgs laiks. Ja bērnam dzimtajā valodā nav latviešu, tad divskaņu sekmēšanai ir jāpievērš uzmanība jau no dienas, kad bērns sāk apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi. Jo laicīgāk tam tiks pievērsta uzmanība, jo dabiskāk noritēs divskaņu izrunas sekmēšana.
5. Lai sekmētu divskaņu pareizu izrunu, viens no svarīgākajiem nosacījumiem pedagogam ir visas dienas garumā ar bērniem runāt latviešu valodā. Pat, ja liekas, ka bērns nesaprot, nevajadzētu pārtraukt izmantot latviešu valodu ikdienā. Pētījuma laikā darba autore secina, ka bērni ļoti ātri sāk saprast teikto.
6. Darba autore secina, ka bērniem pirmsskolā jebkurā posmā ir jālasa daudz un dažādas pasakas. Tās lieliski bagātina bērnu vārdu krājumu, ļauj darboties iztēlei. Pētījuma laikā bērni klausoties pasakas papildināja savu vārdu krājumu latviešu valodā ar vēl nedzirdētiem vārdiem.
7. Metodes un metodiskie materiāli savstarpēji ir ļoti saistīti. Piemēram, lasot pasakas bagātinās bērnu vārdu krājums. Ja bērniem ir pietiekams vārdu krājums, tad viņi nekautrējas vairs valodu izmantot ikdienā. Un, jo vairāk izmanto valodu ikdienā, jo vairāk sekmē arī divskaņu izrunu.
8. Artikulācijas, mēles un pūšanas vingrinājumi sekmē ne tikai pareizu skaņu izrunu dzimtajā valodā, bet arī latviešu valodā. Izmantojot šos vingrinājumus ikdienā, bērniem tika sekmēta arī divskaņu izruna.
9. Ļoti svarīga ir vide, kurā bērni mācās. Ja apkārt būs cilvēki, kas bērnus uzklausa, palīdz tiem, piedāvājot bērniem interesantus uzdevumus, tad viņi ar lielu prieku apgūs jauno. Bērniem ir jāļauj kļūdīties neaizrādot viņam par tām. No kļūdām bērni daudz ko iegūst. Pozitīvā vidē viss mācību process norit daudz sekmīgāk un ātrāk.
10. Lai sekmētu divskaņu izrunu latviešu valodā, pedagogam ir jārunā literāri pareizā valodā, pašam izrunājot visus divskaņus pareizi.

PRIEKŠLIKUMI

1. Mazākumtautību bērnam ierodoties pirmsskolas izglītības iestādē, jau no pirmās jebkuram pedagogam un iestādes darbiniekam ar bērnu sarunāties tikai latviešu valodā. Sākums noteikti liksies ļoti grūts, bet bērni valodas apgūst ļoti ātri. Katram bērnam valoda attīstās savādāk, taču jau pēc neilga laika jebkurš bērns sāks saprast teikto. Nav jāuztraucas, ka bērns sākumā nerunā latviešu valodā. Bērni apgūstot jaunu valodu sākumā uzkrāj pietiekamu vārdu krājumu. Kad pēc bērna domām vārdu krājums būs pietiekami liels, viņš sāks arī runāt.
2. Pedagogiem jārosina, lai mazākumtautību bērnu vecāki ikdienā ar bērniem ārpus pirmsskolas izglītības iestādes arī sarunātos latviešu valodā. Bērni redzot savu vecāku paraugu, nekautrēsies tik ļoti sākt runāt paši latviešu valodā.
3. Pirmsskolas izglītības iestādē ikdienā pēc iespējas vairāk jāizmanto pirkstu sīkās muskulatūras vingrinājumus. Pirkstu sīkās muskulatūras attīstība ir cieši saistīta ar valodas attīstību.
4. Ja arī pedagogam dzimtā valoda nav latviešu, būtu vēlams apmeklēt kursus un pilnveidot savu latviešu valodu tā, lai spētu to tālāk pareizi mācīt arī bērniem.
5. Katram bērnam valoda attīstās savādāk, tāpēc pedagogiem ir jābūt iejūtīgiem un pacietīgiem. Tāpat ļoti svarīgs ir individuālais darbs ar katru bērnu, izprotot, kas katram bērnam padodas labāk un pie kā vēl būtu jāpiestrādā.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. **Adamsa, A., Struka, V., Tilmane – Karusa, M.** *Lūpas mēli vingrinot, jaukās skaņās vārdiņš top. Miofunkcionālie vingrinājumi pareizas runas veidošanai.* Rīga: Rasa, 2000 116.lpp
2. **Bārda, E., Skaista, U.** *Atbalsta materiāls pedagogiem un bērnu vecākiem. Valodas (runas un rakstu) attīstības veicināšana bērniem vecumā no 5 līdz 8 gadiem.* Valsts izglītības satura centrs, 2011. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/valattveic_5_8.pdf
Skatīts [25.04.2021 plkst. 14:31]
3. **Brice, B.** *Viss sākas ar rotaļu. Metodiskie ieteikumi un rotaļas pirmsskolas un sākumskolas bērniem.* Rīga: Raka, 2013 244.lpp
4. **Celitāne, Č.** *Otrās valodas apguve. Metodes un paņēmieni.* Rīga : Pētergailis, 2007 51.lpp
5. **Dzene, I.** *Ieraksti divskaņus. Metodiskais materiāls.* Rīga, 2021
6. **Dzintere, D., Stangaine, I.** *Rotaļa – bērna dzīvesveids.* Rīga : Raka, 2005 181.lpp
7. **Gaidamovič, B., Rimeikis, J., Krakys, I., Rozhkova, O., Kirstukaite, I., Adamovičus, T.** *Visskaistākās pasakas pasaulē.* Kauņa: Izdevniecība UAB “Jūsu Flintas” 2019 131.lpp
8. **Golubina, V.** *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata.* Rīga : Izglītības soļi, 2007 308.lpp
9. **Hadaņoka, I., Hadaņoka, L.** *Kā raisās valodiņa.* Rīga, 2014 96.lpp
10. **Herberts, D.** *Aina ar brālīti grib spēlēties.* Rīga: Zvaigzne ABC 2020
11. *Izglītības likums.* Rīga: Saeima. Likums pieņemts: 29.10.1998. Stājies spēkā: 01.06.1999.
[atsauce 23.04.2021] Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>
12. **Korbe, V.** *Burtiņš, zilbīte.* Rīga: SIA “Izglītības soļi”, 2006 37.lpp
13. **Laua, A.** *Latviešu literārās valodas fonētika.* Rīga : Zvaigzne ABC, 1997 160.lpp
14. **Latviešu valodas aģentūra.** *Valodu mācības pirmsskolā un sākumskolā.* Zelta Rudens, 2013 144.lpp
15. **LAT2 mācību metodikas izdevumu sērija.** *Bilingvālā izglītība : rokasgrāmata skolotājiem.* Augo, 2001 133.lpp
16. **Lieģeniece, D., Nazarova, I.** *Veseluma pieeja valodas apgūvē.* Rīga : Raka, 1999 112.lpp
17. **Liepa, I.** *Metodiskais materiāls artikulācijas aparāta nostiprināšanai.* Pieejams : http://jpskvaldeka.lv/wp-content/uploads/2019/04/Met.mat_Artik_apar.pdf
Skatīts [16.04.2021 plkst. 19:24]
18. **Līdaka, J.** *Mēs esam divskaņi.* MD Creative, 2018. 80.lpp

19. *Mazākumtautību pirmsskolas izglītības programma. Kods: 01011121.* Rīga: MK. Pieņemts: 21.11.2018. Stājies spēkā: 01.09.2019. [atsauce 17.04.2021] Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303371-noteikumi-par-valsts-pirmsskolas-izglitibas-vadlinijam-un-pirmsskolas-izglitibas-programmu-paraugiem>
20. **Miltiņa, I.** *Skaņu izrunas traucējumi.* Rīga: Raka, 2005 251.lpp
21. **Montesori, M.** *Absorbējošais prāts.* Rīga : Jāņa Rozes apgāds, 2018 224.lpp
22. *Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem.* Rīga: MK. Pieņemts: 21.11.2018. Stājies spēkā: 01.09.2019. [atsauce 17.04.2021] Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/303371-noteikumi-par-valsts-pirmsskolas-izglitibas-vadlinijam-un-pirmsskolas-izglitibas-programmu-paraugiem>
23. **Pirmsskolas izglītība.** *Ceļā uz skolu. Bērnu sagatavošana pamatizglītības ieguvei.* Rīga : Zvaigzne ABC, 2012 270.lpp
24. **Pirmsskolas izglītība.** *Ideju krātuve pirmsskolai 3. Rotaļnodarbības 5 – 6 gadus veciem bērniem.* Rīga : Zvaigzne ABC, 2010. 149.lpp
25. *Pirmsskolas mācību programma.* Valsts izglītības satura centrs. ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā, 2019 [atsauce 17.04.2021] Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/10>
26. **Sēja, G.** *Bērniem skaitāmi dzejoļi.* Rīga: Zvaigzne ABC 504.lpp
27. **Skrīvele K.** *Latviešu tautas pasakas. Brīnumu pasakas.* Rīga: 2010 224.lpp
28. **Stāraste, M.** *Zīļuks.* Rīga: Zvaigzne ABC 2016
29. **Stāraste, M.** *Pasaku ābece.* Rīga: Zvaigzne ABC 2018
30. **Stāraste, M.** *Kas notiek dižmežā.* Rīga: Zvaigzne ABC 2009
31. **Stāraste, M.** *Laiimes sēkliņa.* Rīga: Zvaigzne ABC 2006
32. **Stāraste, M.** *Laiimes zeme.* Rīga: Zvīgzne ABC 2019
33. **Stāraste, M.** *Tince grib mācīties.* Rīga: Zvaigzne ABC 2018
34. **Špona, A.** *Audzināšanas teorija un prakse.* Rīga : Raka, 2001 130.lpp
35. **Šternfelde, I.** *Sīkās motorikas attīstīšana pirmsskolas vecuma bērniem.* Rīga : Pētergailis, 111.lpp, 2017.
36. *Valsts valodas likums.* Rīga: Saeima. Likums stājies spēkā 09.12.1999 Stājies spēkā 01.09.2000 [atsauce 23.05.2020] Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=14740>
37. **Zaķe, I.** *Logopēdiskās spēles un vingrinājumi.* Rīga, 2000 39.lpp

PIELIKUMI

1.pielikums

Pasaka par mēlīti

Reiz savā nelielajā mājiņā dzīvoja mēlīte. Kādu rītu tā pamodās un paskatījās pa logu (ar mēli pieskaras labajam un tad kreisajam vaigam, atkārti šo vingrinājumu vismaz piecas reizes).

Mēlītei izskatījās, ka šodien būs saulains laiks, tāpēc tā steigšus steidzās iztīrīt savu istabiņu, lai pēc tam varētu doties ārā (ar mēli cenšas pieskarties zodam un tad degunam, atkārtot vingrinājumu vismaz piecas reizes).

Kad mēlīte istabu iztīrīja, viņa steidzās ārā un sāka domāt, kur viņa varētu šodien doties. Nepagāja ne pāris sekundes, kad mēlīte jau bija izdomājusi, ka vēlas braukt uz tirgu. Mēlīte gāja pakal savam zirdziņam un brauca uz tirgu (ar mēli klakšķina pie augšējo zobu alveolām).

Pa ceļam laiks pavisam izmainījās un sāka pūst stiprs, stiprs vējš, tāpēc zirgam bija grūti skriet (atdarina stipro vēju ieelpojot caur degunu un pūšot izelpo caur muti, vingrinājumu atkārti sešas reizes)

Nu beidzot mēlīte bija galā un tirgū viņa pirka (šeit var ļaut izdomāt bērniem, ko mēlīte varētu pirkt tirgū vai pedagogs var piedāvāt kaut ko saistībā ar apgūstamo tematu). Pēc iepirkšanās tirgū mēlīte bija ļoti sagurusi un devās ar zirdziņu atpakaļ uz mājām (ar mēli klakšķina pie augšējo zobu alveolām).

Kad mēlīte bija beidzot tikusi atpakaļ savās mājās, bija jau vēls un mēlīte devās gulēt. Kad mēlīte jau saldi sapņoja, pēkšņi istabā ielidoja muša un neļāva mēlītei gulēt. Palīdzēsim mēlītei noķert mušu (ieelpojot caur degunu, paver plaši rokas, pēc tam sakot skaņu s -s -s, lēnām tuvina rokas vienu otrai; kad gaiss izpūsts, sasit plaukstas).

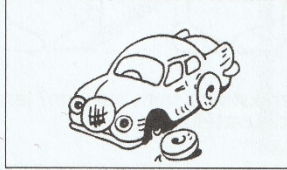

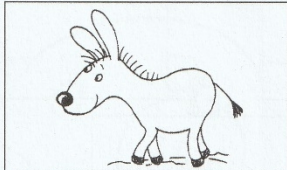

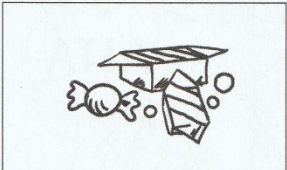

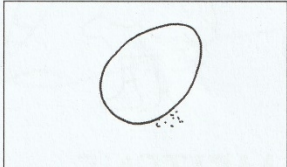
Nu muša ir noķerta un mēlīte var turpināt saldi gulēt.

http://jpskvaldeka.lv/wp-content/uploads/2019/04/Met.mat_Artik_apar.pdf

2.pielikums

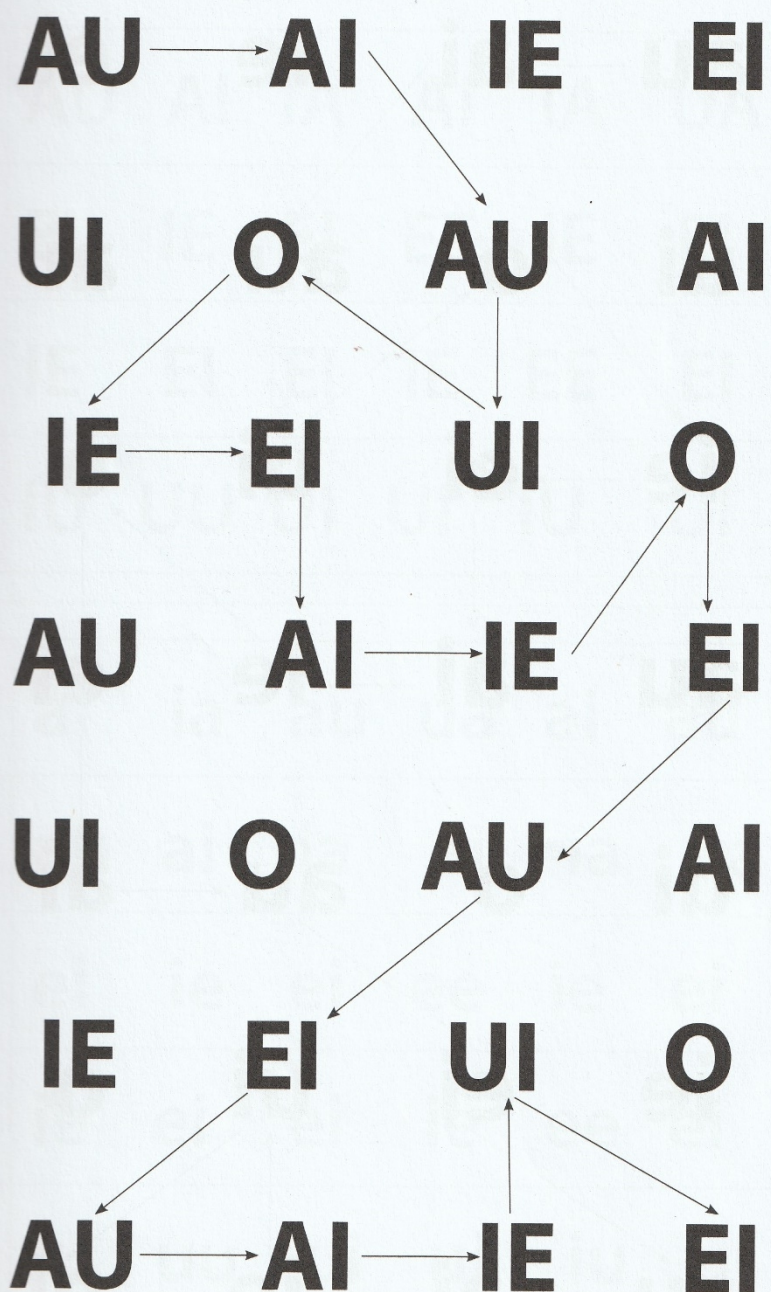
Korekcija

1. Divskaņu izruna un to grafiskie attēlojumi (burti)

Kustība	Burti	Redzes tēls	Dzirdes tēls
	AU		Ja tev būtu savainota kāja, tu iesauktos: "AU!"
	AI		AI, AI, AI! Mašīna tālāk braukt nevar, jo riepa ir caura.
	IE		Ēzelītis iet pa ceļu un saka: "IE, IE, IE!"
	EI		Ja tu redzētu, ka bērns pagrūž otru bērnu, tu iesauktos: "EI! Tu! Nedari tā! Grūstīties nedrīkst!"
	UI		Iedomājies, ka tu ej pa ceļu un zemē ieraugi daudz konfekšu. Tu iesauktos: "UI! (Kas tās nometis?)"
	O		Šim divskanīim ir viens burts, tas ir apaļš. Ar to sākas vārdi ola, oga, ota.

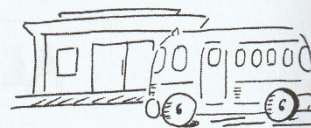
Variants. Divskaņus "izdziedāt" dziesmas "Zvaniņš škan" melodijā.

Seko līdzi bultiņai! Nosauc divskaņus!

Svītriņu vietā ieraksti divskaņus! Izlasi teikumus!

AU

___ tobuss iebr ___ ca ___ toostā.

AI

___ gas ___ ta ___ zgāja.

IE

___ va ___ t ___ pirkt ___ s.

EI

V ___ kalā ir m ___ teņu kl ___ tas.

UI

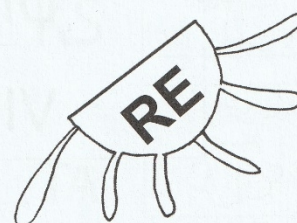
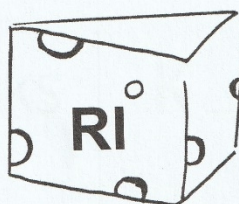
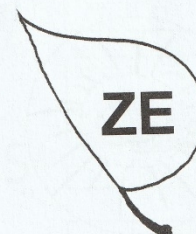
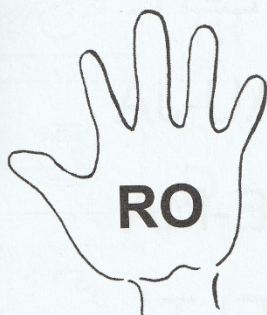
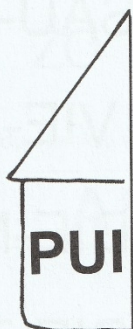
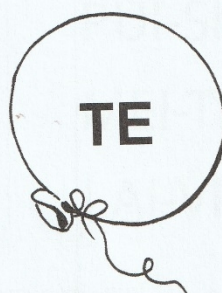
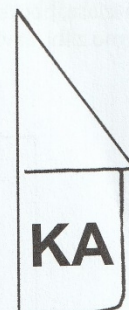
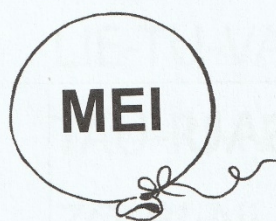
P ___ ka dzīvo m ___ žā.

O

K ___ ku zar ___ s ir ___ gas.

Savieno līdzīgas figūras! Izlasi vārdus! Katru vārdu iesaisti teikumā!

6. pielikums

Zirneklītis pa smilgu lien, (Ar labās rokas pirkstiem “rāpjas” pa kreiso roku uz augšu)

Augšup, augšup, augšup vien.

Zirneklītis lejup lien, (Atkāрто kustību uz leju)

Lejup, lejup, lejup vien.

Smilgas vājā šūpojas, (Rokas lēni šūpo pa labi un pa kreisi)

Šūpojas, šūpojas,

Zirneklītis paslēpjas! (Rokas paslēpj aiz muguras)

(Brice, 2013)

7. pielikums

Tumšā rudens naktī

Atskan vēja auri.

Tumšā rudens naktī

Dzirdu – smagi soļi. (Piesit kājas pie zemes)

Tumšā rudens naktī

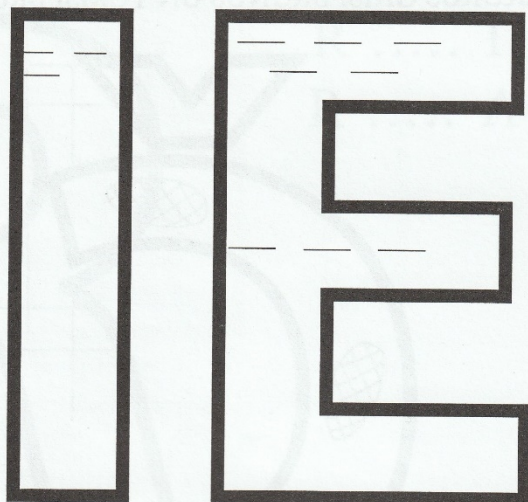
Ežuks rosās lapās.

Tumšā rudens naktī

Lietus līst un līst.

(Brice, 2013)

TURPINI ZĪMĒT PĒC PARAUGA!

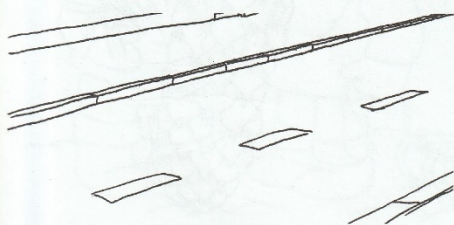
TURPINI ZĪMĒT VĀRDU!

IET IET IET

TURPINI ZĪMĒT CILVĒKU!

IZKRĀSO IELAS BRAUCAMO DAĻU!

9. pielikums

Divi mazi putniņi sēdēja krūmā; (runas ritmā sit plaukstas)
Viens bija priecīgais, otrs bija drūmais.
Aizlidoja priecīgais, (paslēpj aiz muguras labo roku)
Aizlidoja drūmais, (paslēpj aiz muguras kreiso ro(ku))
Atlidoja priecīgais, (izliek priekšā labo roku)
Atlidoja drūmais. (izliek priekšā kreiso roku)
Divi mazi putniņi sēdēja krūmā, (runas ritmā sit plaukstas)
Divi mazi putniņi dziedāja krūmā.

(Brice, 2013)

10. pielikums

Es izcepu kukulīti,
Vidū dūru caurumiņu;
Es mielošu Miķelīti
Caurumainu kukulīti.

(Latviešu tautasdziesma)

3. Maza pasaciņa par žokli

Reiz dzīvoja lauva. Viņš sirsnīgi žāvājās, plati vērdams vajā savu muti. Lauva žāvājās ar lielu patiku un ļoti skaji. Viņš sajuta, ka no mutes izplūst silts gaiss, un tāpēc to ātri aizvēra, jo rīts bija auksts.

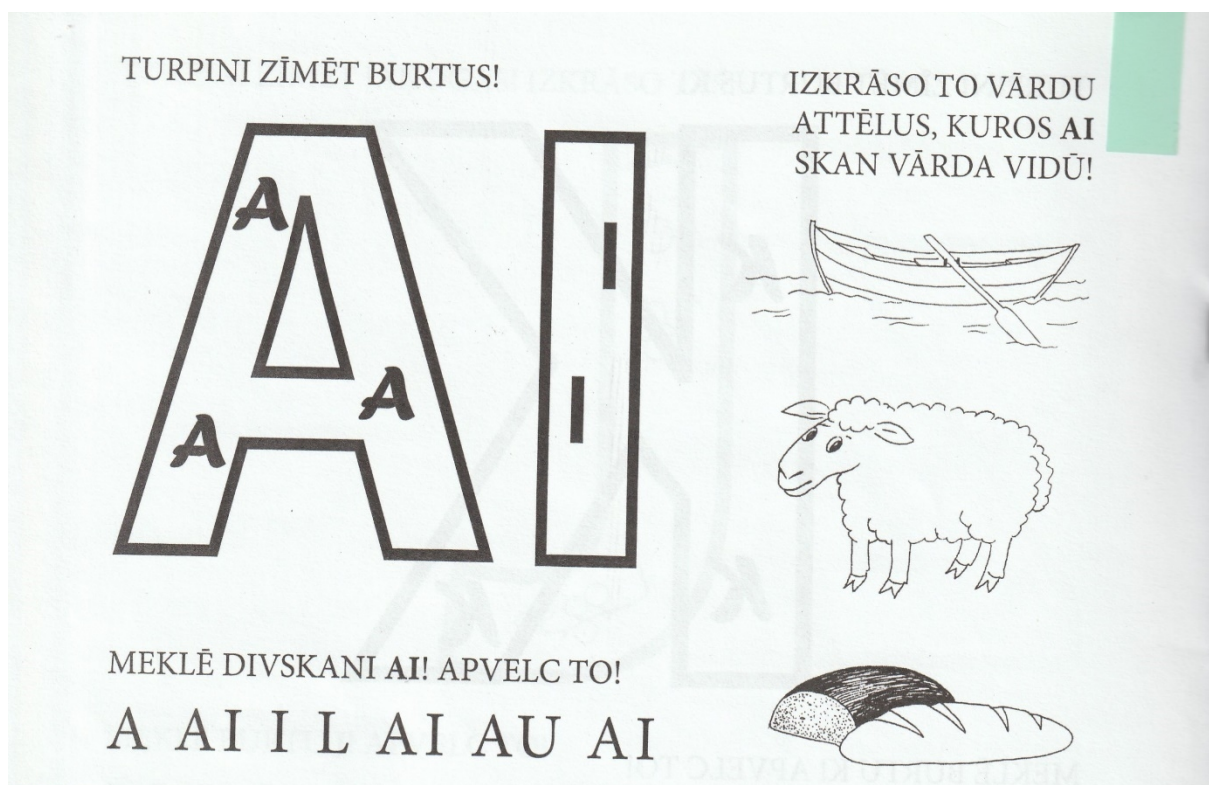
Lauva kustināja savu apakšžokli pa labi un kreisi, uz augšu un leju un pēkšņi sajuta, ka vairs nevar atvērt muti vajā. Tas viņam likās varen jocīgi, taču viņš turpināja kustināt savu apakšžokli, cik ilgi vien spēja. Mute atvērās!

Savā priekšā lauva ieraudzīja zāles stiebru, un viņam iegribējās to pakošļāt. Viņš nokoda stiebru ar saviem stiprajiem zobiem un sāka to košļāt. Lauva ievēroja, ka viņa apakšžoklis kustas uz priekšu un atpakaļ. Tas likās ļoti bīstami, un lauva kļuva nikns. Taču, ieraudzījis, ka no viņa bailēs bēg projām skudras, lauva sāka smieties. Viņam radās vēlšanās visas apakšžokļa kustības atkārtot: vispirms uz priekšu un atpakaļ, pēc tam uz vienu un otru pusi.

Vienatnē lauvam bija garlaicīgi, un viņš atkal sirsnīgi nožāvājās. Purnu lauva pastiepa tālu uz priekšu. Žokļi cieši aizvērās, un viņš par tiem vairs nedomāja.

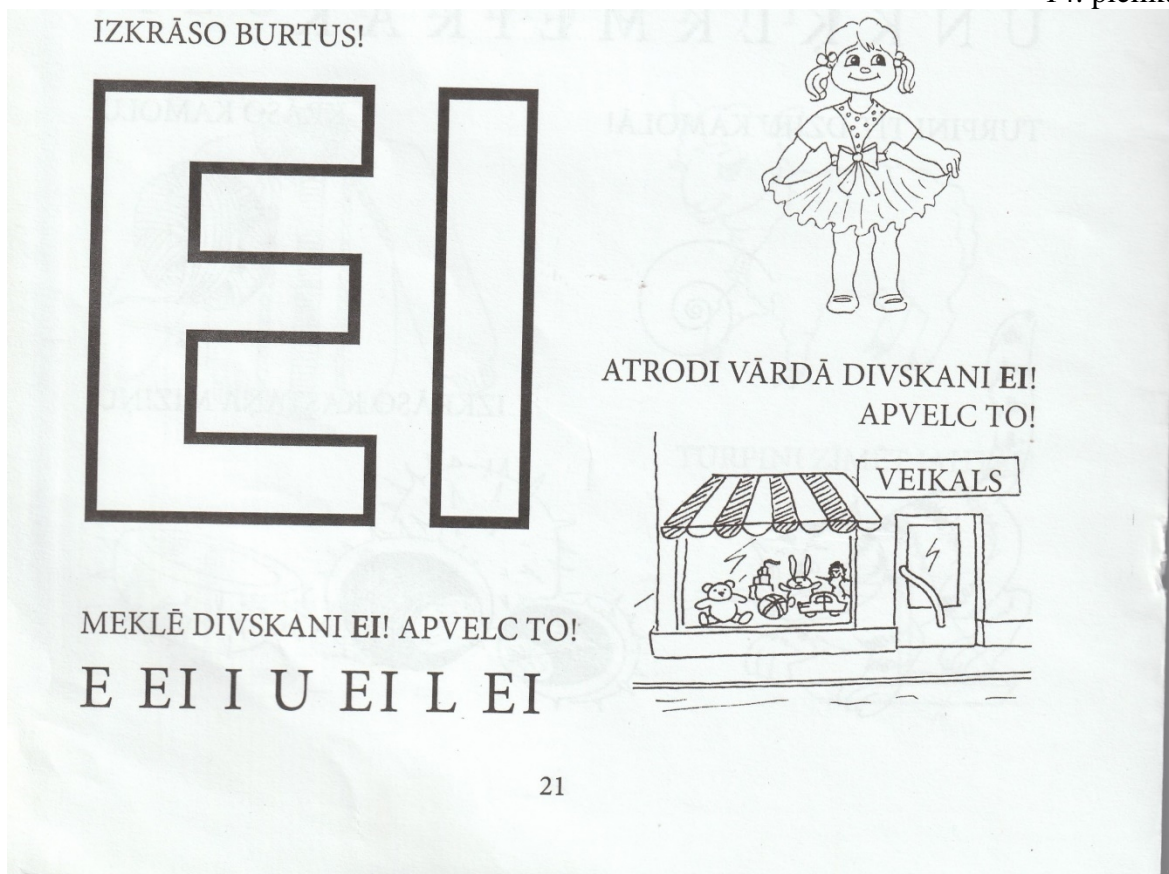
Beidzot lauva īsti atmodās. Ar abām ķepām viņš satvēra žokļus un saspieda tos kopā tā, ka viņam kļuva gluži karsti.

Šo lauvu tu vari aplūkot zooloģiskajā dārzā, kur viņš joprojām šad un tad atver platu muti un rūc.

Viens puika sēž un gudro
 par to, kā skudras skudro
 un kā pa pļavu šito
 līdz tumsai bites bito,
 kā smiltīs slieka slieko
 un dienu neiznieko
 un kā, uz siekastas tupot,
 pret knišļiem krupis krupo.

(Laimonis Vāczemnieks)

Vāverīte ezim teic:

Laikus darbi jāpaveic!

Pilnas krātuves ja būs,

Nepārsteigs tad ziema mūs.

Dzirdi, ezi, pietiek snaust!

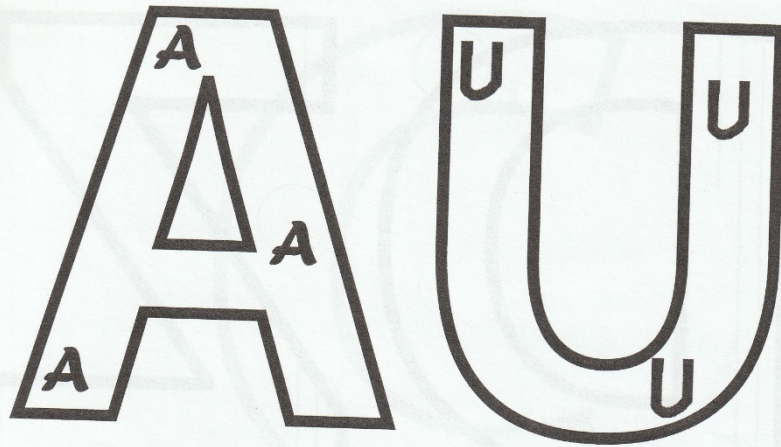
Nāc man talkā sēnes lauzt...

Tūliņ ezis darbu sāk;

Sēnes lasīt – to viņš māc.

(Dzidra Rinkule – Zemzare)

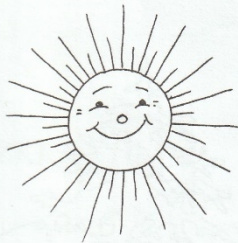
TURPINI ZĪMĒT BURTUS!

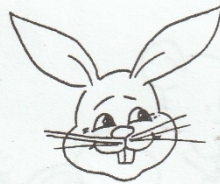
MEKLĒ DIVSKANI AU! APVELC TO!

AI AU EI Ā I U AU E AU

IZKRĀSO SAULĪTI!

KAS IR ZAĶIM?
NOSAUC VĀRDA
PIRMO SKAŅU!

NOSAKI DIVSKAŅA
AU ATRAŠANĀS
VIETU VĀRDĀ!

PASTĀSTI, KO DARA AUNS! AR KO BRAUC AUNS?
TURPINI ZĪMĒT CEĻU!

Bekas, bekas, baravikas
mežā, lietū, slapjas, plikas.
Es tur biju, man tur tika
viena līka baravika.
Aizej rītu, tev tur tiks
viena, divas, trīs vai čiks.

(Jānis Baltvilks)

18. pielikums

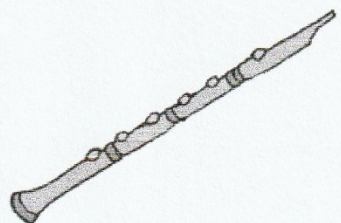
Mans draugs ir ļoti bagāts:
Ēd banānus, cik lien,
To vien, to vien –
Ēd banānus ikdien.
Mans draugs ir ļoti spēcīgs:
Ēd banānus, cik lien,
To vien, to vien –
Ēd banānus ikdien.
Mans draugs ir ļoti laimīgs:
Ēd banānus, cik lien,
To vien, to vien –
Ēd banānus ikdien.
Mans draugs ir ļoti... garlaicīgs!
Ēd banānus, cik lien.
Ak kungs, to vien –
Ēd banānus ikdien! (Māra Cielēna)

19. pielikums

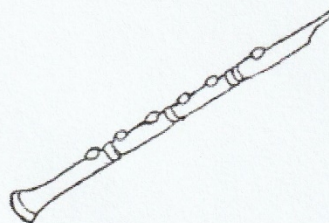
Lietus ar jumtiem
Rībinot sarunājas.
Lietus ar asfaltu
Plīkšķinot sarunājas.
Lietus ar palodzēm
Pak – pak, sarunājas,
Aija ar lietu... apči!
Vairs nesarunājas.

(Māris Rungulis)

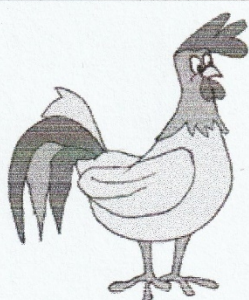
3.

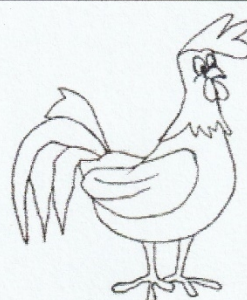
FLAUTA

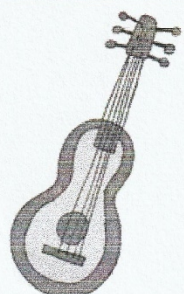
FLAUTA

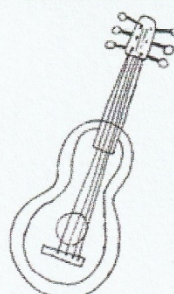
GAILIS

GAILIS

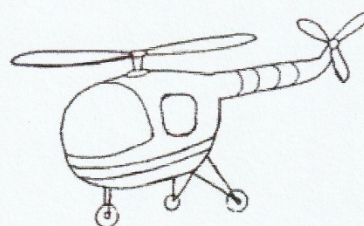
ĢITĀRA

ĢITĀRA

HELIKOPTERS

HELIKOPTERS

ČIEKURS

ČIEKURS

DŪRAIŅI

DŪRAIŅI

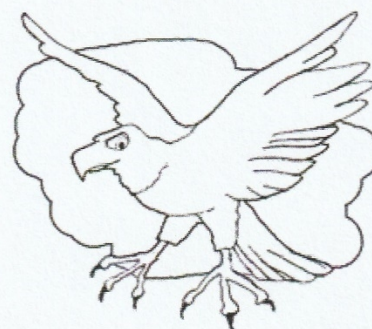
EGLE

EGLE

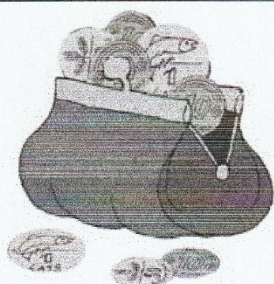

ĒRGLIS

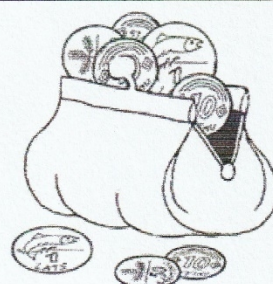

ĒRGLIS

6.

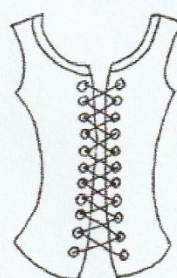
NAUDA

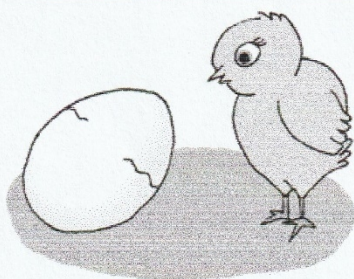
NAUDA

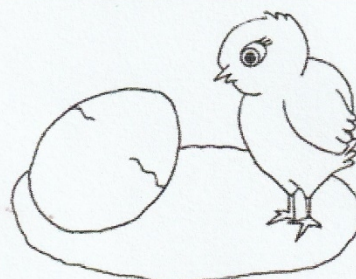
ŅIEBURS

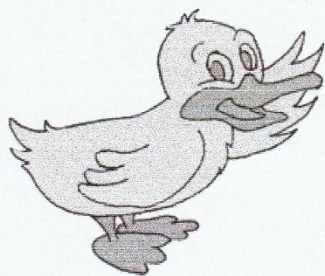
ŅIEBURS

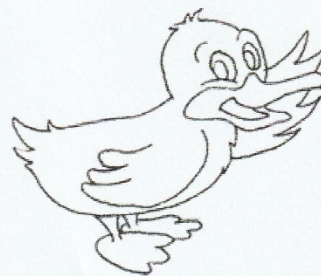
OLA

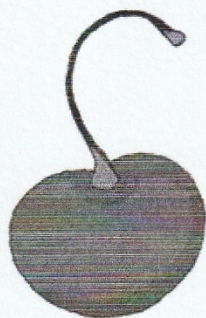
OLA

PĪLE

PĪLE

ĶIRŠIS

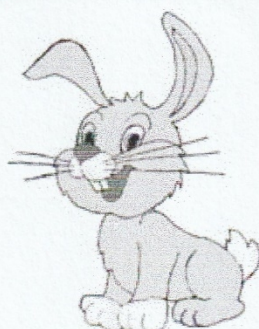
ĶIRŠIS

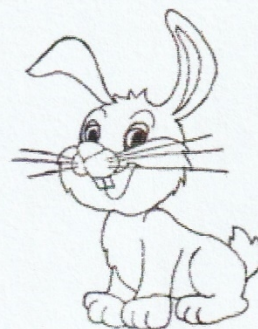
LĀCIS

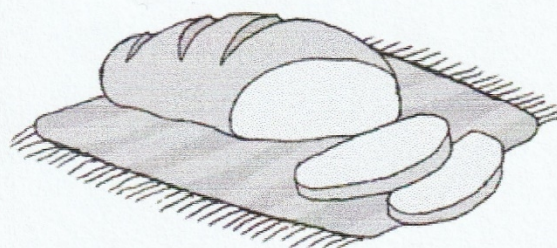
LĀCIS

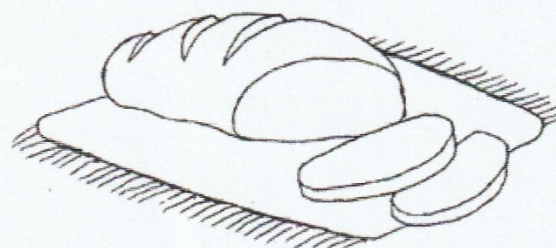
ĻĪPAINIS

ĻĪPAINIS

MAIZE

MAIZE

Mārtiņš bija labs vīriņš

Par visiem vīriņiem:

Ne ruden, pavasar,

Pašā maizes laiciņā.

(Latviešu tautasdziesma)

ai au ie ei ui o

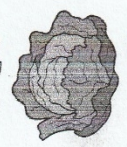
šūp _____ les

kam _____ lis

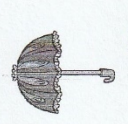
kāp _____ sts

klav _____ res

l _____ tussargs

s _____ rs

z _____ ds

bal _____ dis

ķipl _____ ks

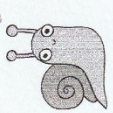
sīp _____ ls

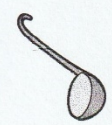
dinoz _____ rs

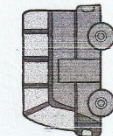
gl _____ mezis

k _____ ss

_____ tobuss

jāņ _____ gas

vab _____ le

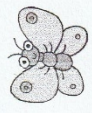

Vai tu zini, kas ir Latvija?
Tā ir zeme, mana dzimtene.
Vai tu zini, kas ir dzimtene?
Tā ir zeme, kur es piedzimu.
Vai tu zini, kā es piedzimu?
Tā kā puķuzirnis uzziedēju māmiņai,
tā kā puķuzirnis apvijos ap tētiņu.

(Jānis Peters)

ai au ie ei ui o

t renis

h zivs

gs

las

s rs

l tus

s le

zv gzne

māk nis

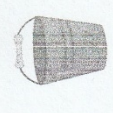
vārjums

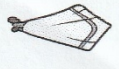
sl ka

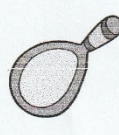
sp nis

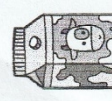
dv lis

sp gulis

p ns

āb ls

Varat raudāt, varat smiet –
man ir zirgs, kas naktī dzied!
Melodijas dziesmai nav,
Vārdu arī dziesmai nav,
arī pašas dziesmas nav,
arī paša zirga
nav.

Tomēr dzīvē labāk iet,
kam ir zirgs,
kurš naktī dzied...

(Ojārs Vācietis)

Pedagoģiskā novērojuma protokols

Mērķis: Novērot, vai ar dažādu metožu un metodisko materiālu palīdzību var sekmēt divskaņu izrunu latviešu valodā mazākumtautību bērniem.

Laika posms: 06.09.2021 – 30.09.2021

Vieta: X novada pirmsskolas izglītības iestāde.

Novērojumā piedalās: 12 vienas grupas mazākumtautību bērni vecumā no 5 – 6 gadiem.

Darba autore veica pedagoģisko izmēģinājuma darbību katru nedēļu laika posmā no septembra līdz novembrim. Katra mēneša beigās veicot novērojumu, kā ir izdevies sekmēt divskaņu izrunu latviešu valodā mazākumtautību bērniem, izmantojot dažādas metodes un metodiskos materiālus. Pētījuma sākumā tika izvirzīti kritēriji, pēc kuriem darba autore analizēja, vai ir sekmējies divskaņu izruna. Rezultāti tika pierakstīti tabulā (skatīt 1.tabulu).

Kritēriji:

- Nekad – bērns runājis latviešu valodā, nevienā no vārdiem neizrunā divskaņus.
- Dažreiz – bērns runājis latviešu valodā, dažos no vārdiem izrunā divskaņus.
- Vienmēr – bērns runājis latviešu valodā, vienmēr visos vārdos izrunā divskaņus.

Mēnesis: Septembris

1. tabula

Nr. p. k.	Bērna vārds	Divskaņi				
		ai	au	ie	ei	o
1.	Alise	vienmēr	vienmēr	dažreiz	dažreiz	nekad
2.	Anastasija	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	nekad
3.	Artēmijs	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	dažreiz
4.	Dmitrijs	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	nekad
5.	Artūrs	vienmēr	vienmēr	dažreiz	dažreiz	dažreiz
6.	Polīna	dažreiz	dažreiz	nekad	nekad	nekad
7.	Vlada	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz	nekad
8.	Anna	dažreiz	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz
9.	Sofija	nekad	nekad	dažreiz	dažreiz	dažreiz
10.	Deni	nekad	dažreiz	nekad	nekad	nekad
11.	Kirils	nekad	nekad	nekad	dažreiz	nekad
12.	Vlads	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	nekad

Alise – Septembrī iegūtie rezultāti ir tādi paši kā pētījuma sākuma novērojumā. Salīdzinājumā ar septembra sākumu, Alise divskani “ie” izrunā jau vairāk dažādos vārdos. Tāpat arī divskani “ei” Alisei izdodas izrunāt vairāk dažādos vārdos. Jāturpina vingrinājumi divskaņa “o” izrunas sekmēšanai, šobrīd Alisei to izrunāt neizdodas.

Anastasija – Anastasijai septembra mēneša laikā ir izdevies sekmēt divskaņa “ei” izrunu. Divskani “ei” Anastasija izrunā jau dažos no vārdiem. Septembra mēneša sākumā Anastasija šos divskani neizrunāja pareizi nekad. Jāturpina vingrinājumi divskaņu “ie” un “o” izrunas sekmēšanai, šos divskaņus Anastasijai neizdodas vēl izrunāt. Kā arī jāturpina sekmēt divskaņu “ai” un “au” izrunas sekmēšanu.

Artēmijs – Artēmijam septembrī ir izdevies sekmēt divskaņu “ei” un “o” izrunu. Pētījumā sākuma novērojumā Artēmijs šos divskaņus nekad neizrunāja pareizi. Septembra beigās viņš divskaņus “ei” un “o” izrunā jau dažos no vārdiem. Septembra mēnesī nav izdevies sekmēt divskaņa “ie” izrunu.

Dmitrijs – Septembrī Dmitrijam ir sekmējusies divskaņu “ai” un “ei” izruna. Septembra mēneša sākumā Dmitrijs šos divskaņus neizrunāja nekad. Jāturpina sekmēt divskaņu “ie” un “o” izruna, jo Dmitrijam neizdodas vēl šos divskaņus izrunāt.

Artūrs – Septembrī iegūtie rezultāti ir tādi paši kā pētījuma sākuma novērojumā. Taču Artūram izdodas izrunāt divskaņus “ie”, “o” un “ei” jau vairākos vārdos.

Polīna – Septembrī iegūtie rezultāti ir tādi paši kā pētījuma sākuma novērojumā. Polīna dažos no vārdiem izrunā divskaņus “ai” un “au”. Vēl neizdodas izrunāt divskaņus “ie”, “ei”, “o”. Tomēr Polīna ļoti cenšas un ir ieinteresēta latviešu valodas apgūvē. Turpinot šādi darboties, drīzumā Polīnai izdosies arī izrunāt pārējos divskaņus.

Vlada – Septembrī Vladai ir sekmējusies divskaņa “ie” izruna. Mēneša sākumā Vlada to neizrunāja un mēneša beigās viņa divskani izrunāja jau dažos no vārdiem. Vladai vēl neizdodas izrunāt divskani “o”.

Anna – Annai septembrī ir sekmējusies divskaņa “ie” izruna. Mēneša sākumā Anna to neizrunāja un septembra beigās viņa divskani izrunāja dažos no vārdiem. Annai vēl neizdodas izrunāt divskani “ei”.

Sofija – Septembrī Sofijai ir ļoti labi gājis ar divskaņu izrunas sekmēšanu. Septembra sākumā Sofijai neizdevās izrunāt nevienu no divskaņiem. Septembra beigās Sofija jau izrunāja divskaņus “ie”, “ei”, “o” dažos no vārdiem.

Deni – Septembra beigās iegūtie rezultāti ir tādi paši kā pētījuma sākuma novērojumā. Deni vēl kautrējās izmantot latviešu valodu ikdienā. Ar Deni nepieciešams vairāk strādāt individuāli.

Kirils – Septembra mēneša sākumā Kirils neizrunāja nevienu divskani latviešu valodā. Mēneša beigās Kirils izrunā divskani “ei” dažos no vārdiem. Pārējos divskaņus vēl neizrunā. Ar Kirilu nepieciešams vairāk papildus strādāt individuāli.

Vlads – Septembra sākumā Vlads neizrunāja divskani “ei”. Mēneša beigās Vlads divskani “ei” izrunā dažos no vārdiem. Vladam vēl neizdodas izrunāt divskani “ie” un “o”.

Pedagoģiskā novērojuma protokols

Mērķis: Novērot, vai ar dažādu metožu un metodisko materiālu palīdzību var sekmēt divskaņu izrunu latviešu valodā mazākumtautību bērniem.

Laika posms: 01.10.2021 – 29.10.2021

Vieta: X novada pirmsskolas izglītības iestāde.

Novērojumā piedalās: 12 vienas grupas mazākumtautību bērni vecumā no 5 – 6 gadiem.

Darba autore veica pedagoģisko izmēģinājuma darbību katru nedēļu laika posmā no septembra līdz novembrim. Katra mēneša beigās veicot novērojumu, kā ir izdevies sekmēt divskaņu izrunu latviešu valodā mazākumtautību bērniem, izmantojot dažādas metodes un metodiskos materiālus. Pētījuma sākumā tika izvirzīti kritēriji, pēc kuriem darba autore analizēja, vai ir sekmējies divskaņu izruna. Rezultāti tika pierakstīti tabulā (skatīt 2.tabulu).

Kritēriji:

- Nekad – bērns runājot latviešu valodā, nevienā no vārdiem neizrunā divskaņus.
- Dažreiz – bērns runājot latviešu valodā, dažos no vārdiem izrunā divskaņus.
- Vienmēr – bērns runājot latviešu valodā, vienmēr visos vārdos izrunā divskaņus.

Mēnesis: Oktobris

2. tabula

Nr. p. k.	Bērna vārds	Divskaņi				
		ai	au	ie	ei	o
1.	Alise	vienmēr	vienmēr	dažreiz	vienmēr	dažreiz
2.	Anastasija	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	nekad
3.	Artēmijs	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	dažreiz
4.	Dmitrijs	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz
5.	Artūrs	vienmēr	vienmēr	vienmēr	vienmēr	dažreiz
6.	Polīna	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz	nekad
7.	Vlada	dažreiz	vienmēr	dažreiz	dažreiz	dažreiz
8.	Anna	vienmēr	vienmēr	dažreiz	vienmēr	dažreiz
9.	Sofija	dažreiz	dažreiz	dažreiz	vienmēr	dažreiz
10.	Deni	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz	nekad
11.	Kirils	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	dažreiz
12.	Vlads	dažreiz	dažreiz	nekad	dažreiz	nekad

Alise – Alise Septembrī divskani “ei” izrunāja dažos no vārdiem. Oktobra beigās Alisei ir izdevies sekmēt divskaņa “ei” izrunu, viņa to izrunā vienmēr visos vārdos. Arī Alises vārdu krājums latviešu valodā ir paplašinājies un viņa jau daudz drošāk runā latviešu valodā ikdienā. Tāpat Alise divskani “o” septembrī neizrunāja pareizi un oktobra beigās viņa jau divskani izrunā dažos no vārdiem.

Anastasija – Oktobrī iegūtie rezultāti ir tādi paši kā septembrī. Taču Anastasijas vārdu krājums ir ļoti paplašinājies šo divu mēnešu laikā. Anastasija jau vairākos vārdos var izrunāt divskaņus “ai”, “au”, “ei”. Anastasija vēl neizrunā divskaņus “ie” un “o”.

Artēmijs – Oktobrī iegūtie rezultāti ir tādi paši kā septembrī. Artēmijs jau vairāk vārdos var izrunāt divskaņus “ai”, “au”, “ei”, “o”. Artēmijs vēl neizrunā divskani “ie”. Artēmijs jau daudz drošāk runā latviešu valodā arī ikdienā.

Dmitrijs – Septembrī Dmitrijs neizrunāja divskaņus “ie” un “o”. Oktobra beigās Dmitrijs izrunā visus divskaņus dažos no vārdiem.

Artūrs – Oktobra beigās Artūrs vienmēr izrunā divskaņus “ai”, “au”, “ie”, “ei”. Oktobrī jau vairāk vārdos Artūrs izrunā divskani “o”. Artūra ģimenē izmanto divas sarunvalodas – latviešu un krievu. Tomēr pirmsskolas izglītības iestādē Artūrs vairāk sarunājās krievu valodā. Pētījumā laikā Artūrs ir vairāk sācis sarunāties latviešu valodā arī ar citiem bērniem.

Polīna – Oktobrī Polīna ir sākusi izrunāt divskaņus “ie” un “ei” dažos no vārdiem. Divskani “o” Polīnai vēl neizdodas izrunāt.

Vlada – Vladai oktobrī ir pilnībā sekmējusies divskaņa “au” izruna, viņa to izrunā vienmēr visos vārdos. Vlada dažreiz izrunā divskaņus “ai”, “ei”, “ie”, “o”. Vladas vārdu krājums latviešu valodā ir ļoti paplašinājies. Vlada jau daudz vairāk ikdienā runā latviešu valodā.

Anna – Annai oktobrī ir ļoti labi veicies ar divskaņu izrunas sekmēšanu. Anna vienmēr visos vārdos izrunā divskaņus “ai”, “au”, “ei”. Dažreiz Anna izrunā divskaņus “ie” un “o”. Anna ļoti cenšas un ir ieinteresēta latviešu valodas apgūvē. Oktobrī Anna ir daudz vairāk sākusi runāt latviešu valodā, nebaidoties kļūdīties.

Sofija – Oktobrī Sofijai ir ļoti labi veicies ar divskaņu izrunas sekmēšanu. Sofija vienmēr visos vārdos izrunā divskani “ei” un dažos no vārdiem izrunā divskaņus “ai”, “au”, “ie” un “o”. Arī Sofija ikdienā daudz vairāk sarunājas latviešu valodā.

Deni – Oktobrī darba autore vairāk ar Deni strādāja individuāli. Oktobra beigās Deni divskaņus “ai”, “au”, “ie” un “ei” izrunā dažreiz. Divskani “o” Deni vēl neizrunā. Tomēr Deni ļoti cenšas un vairāk strādājot ar Deni individuāli, Deni vairāk apgūst.

Kirils – Oktobrī darba autore vairāk ar Kirilu strādāja individuāli. Oktobra beigās dažreiz izrunā divskaņus “ai”, “au”, “ei” un “o”. Kirils vēl neizrunā divskani “ie”. Arī Kirilam individuālais darbs ir palīdzējis vairāk apgūt.

Vlads – Oktobrī Vladam ir tādi paši rezultāti kā septembrī. Taču Vladam vārdu krājums latviešu valodā ir paplašinājies. Vlads vairāk sāk runāt latviešu valodā, spēj atbildēt uz jautājumiem, saprot visu sacīto.

Pedagoģiskā novērojuma protokols

Mērķis: Novērot, vai ar dažādu metožu un metodisko materiālu palīdzību var sekmēt divskaņu izrunu latviešu valodā mazākumtautību bērniem.

Laika posms: 01.11.2021 – 30.11.2021

Vieta: X novada pirmsskolas izglītības iestāde.

Novērojumā piedalās: 12 vienas grupas mazākumtautību bērni vecumā no 5 – 6 gadiem.

Darba autore veica pedagoģisko izmēģinājuma darbību katru nedēļu laika posmā no septembra līdz novembrim. Katra mēneša beigās veicot novērojumu, kā ir izdevies sekmēt divskaņu izrunu latviešu valodā mazākumtautību bērniem, izmantojot dažādas metodes un metodiskos materiālus. Pētījuma sākumā tika izvirzīti kritēriji, pēc kuriem darba autore analizēja, vai ir sekmējies divskaņu izruna. Rezultāti tika pierakstīti tabulā (skatīt 3.tabulu).

Kritēriji:

- Nekad – bērns runājot latviešu valodā, nevienā no vārdiem neizrunā divskaņus.
- Dažreiz – bērns runājot latviešu valodā, dažos no vārdiem izrunā divskaņus.
- Vienmēr – bērns runājot latviešu valodā, vienmēr visos vārdos izrunā divskaņus.

Mēnesis: Novembris

3. tabula

Nr. p. k.	Bērna vārds	Divskaņi				
		ai	au	ie	ei	o
1.	Alise	vienmēr	vienmēr	vienmēr	vienmēr	dažreiz
2.	Anastasija	vienmēr	vienmēr	dažreiz	dažreiz	dažreiz
3.	Artēmijs	dažreiz	vienmēr	dažreiz	dažreiz	dažreiz
4.	Dmitrijs	vienmēr	vienmēr	dažreiz	dažreiz	dažreiz
5.	Artūrs	vienmēr	vienmēr	vienmēr	vienmēr	vienmēr
6.	Polīna	vienmēr	vienmēr	dažreiz	vienmēr	dažreiz
7.	Vlada	vienmēr	vienmēr	dažreiz	dažreiz	dažreiz
8.	Anna	vienmēr	vienmēr	vienmēr	vienmēr	dažreiz
9.	Sofija	vienmēr	vienmēr	dažreiz	vienmēr	dažreiz
10.	Deni	dažreiz	vienmēr	dažreiz	vienmēr	dažreiz
11.	Kirils	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz
12.	Vlads	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz	dažreiz

Alise – Alisei pētījuma laikā ir izdevies sekmēt divskaņu “ai”, “au”, “ie” un ei. Divskani “o” Alise izrunā dažreiz. Pētījuma laikā Alise ir palikusi daudz drošāka runājot latviešu valodā, jo arī viņas vārdu krājums ir paplašinājies.

Anastasija – Anastasija vienmēr izrunā divskaņus “ai” un “au”. Dažreiz Anastasija izrunā divskaņus “ie”, “ei” un “o”. Anastasija pētījumā laikā ir daudz apguvusi. Anastasija vēl nedaudz kautrējas sarunāties latviešu valodā ikdienā, taču viņa spēj atbildēt uz jautājumiem un saprot dzirdēto.

Artēmijs – Artēmijs divskani “au” izrunā vienmēr visos vārdos. Divskaņus “ai”, “ie”, “ei”, “o” izrunā dažreiz. Artēmijs pētījuma laikā ir apguvis daudz jaunus vārdus latviešu valodā. Latviešu valodā sarunājas arī ikdienā ar citiem bērniem un pedagogiem.

Dmitrijs – Dmitrijs divskaņus “ai” un “au” izrunā vienmēr visos vārdos. Divskaņus “ie”, “ei” un “o” izrunā dažreiz. Arī Dmitrijam vārdu krājums latviešu valodā ir paplašinājies, viņš daudz atkārtoti dzirdēto. Dmitrijs spēj atbildēt uz jautājumiem latviešu valodā, saprot dzirdēto.

Artūrs – Pētījuma laikā Artūram ir izdevies sekmēt visu divskaņu izrunu. Arī citu skaņu izruna Artūram ir uzlabojusies, viņš latviešu valodā runā skaidrāk, garākos teikumus.

Polīna – Polīna vienmēr izrunā divskaņus “ai”, “au” un “ei”. Dažreiz izrunā divskaņus “ie” un “o”. Polīna vēl nedaudz kautrējas sarunāties latviešu valodā ikdienā, tomēr viņa ļoti cenšas un arī viņas vārdu krājums latviešu valodā ir paplašinājies.

Vlada – Vlada vienmēr izrunā divskaņus “ai” un “au”. Dažreiz izrunā divskaņus “ie”, “ei” un “o”. Vlada pētījuma laikā ir palikusi daudz drošāka runājot latviešu valodā. Viņa daudz biežāk atbild uz jautājumiem, nebaidās kļūdīties.

Anna – Annai pētījumā laikā ir ļoti labi veicies ar divskaņu izrunas sekmēšanu. Anna vienmēr izrunā divskaņus “ai”, “au”, “ie” un “ei”. Dažreiz pareizi izrunā divskani “o”, novembra beigās Annai izdodas izrunāt divskani jau vairāk vārdos. Anna ir palikusi daudz drošāka runājot latviešu valodā. Viņa ļoti cenšas un nebaidās kļūdīties.

Sofija – Sofija vienmēr izrunā divskaņus “ai”, “au” un “ei”. Dažreiz izrunā divskaņus “ie” un “o”. Sofija latviešu valodā ir sākusi runāt daudz skaidrāk, atbild uz jautājumiem.

Deni – Deni vienmēr izrunā divskaņus “au” un “ie”. Dažreiz izrunā divskaņus “ai”, “ei” un “o”. Pētījumā laikā Deni ir veicies ļoti labi ar divskaņu izrunas sekmēšanu. Tomēr Deni vairāk apgūst, ja ar viņu vairāk strādā individuāli. Tāpēc darba autore oktobrī un novembrī daudz vairāk strādāja individuāli.

Kirils – Kirils dažreiz izrunā visus divskaņus. Arī Kirils vairāk apgūst, ja ar viņu vairāk strādā individuāli. Darba autore oktobrī un novembrī ar Kirilu vairāk strādāja individuāli un mēneša beigās jau bija manāmi uzlabojumi divskaņu izrunā.

Vlads – Vlads dažreiz izrunā visus divskaņus. Vlada vārdu krājums latviešu valodā ir bagātinājies, viņš vairs nekautrējas izmantot latviešu valodā ikdienā. Vlads daudz skaidrāk izrunā vārdus latviešu valodā, atbild uz jautājumiem, saprot dzirdēto.

Kvalifikācijas darbs „Divskaņu izrunas sekmēšana latviešu valodā 5 – 6 gadus veciem mazākumtautību bērniem pirmsskolas izglītības iestādē” izstrādāts Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi un izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti.

Autors: Laura Harisova

(vārds, uzvārds)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Darba zinātniskais vadītājs/a: asoc.prof. Dr.paed. Baiba Kaļķe

(zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

2021. gada rudens semestris

ŠIS DARBS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU.